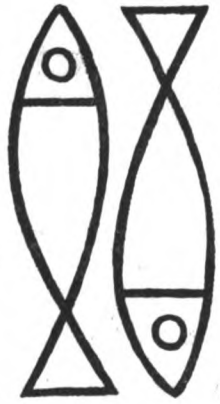

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Gods triomftocht

„Maar God zij gedankt, die ons te allen tijde in Christus doet zegevieren...” 2 Cor. 2 : 14a.

Er staan in de brieven van de apostel Paulus wonderlijke overgangen. Ogenschijnlijk springt hij dan zo maar van het ene onderwerp over naar het andere. Zijn toon wisselt soms van vers op vers.

Eén van die opmerkelijke overgangen vinden we in 2 Cor. 2 : 14. Paulus spreekt in het tweede hoofdstuk van deze brief tot de gemeente van Corinthe over zijn zorgen, die hij als apostel van Jezus Christus over haar heeft gehad. En al schrijvende zit hij er eigenlijk weer helemaal in. Hij beleeft nog eens de nood van zijn ambt. Een nood, die hem zeer zwaar heeft gedrukt.

Want de gemeente van Corinthe, waaraan Paulus zo heel veel gewerkt heeft, was in nood. Ze wankelde. Zo zelfs, dat Paulus een scherpe brief aan haar geschreven heeft (ons niet bewaard!), de zogenaamde tranenbrief. Het moest wel een schërpe brief zijn, want het ging tenslotte om het behoud van Corinthe, om het fundament van de gemeente.

Tevens heeft de apostel toen Titus, zijn helper, naar Corinthe gestuurd. En met smart wacht hij nu op diens terugkeer. Inmiddels gaat hij zelf naar Troas om daar het evangelie te prediken. Hij verkondigt de blijde boodschap. God geeft hem een open deur. Zijn prediking stuit niet af op harde geslotenheid, maar zijn woord vindt ingang. De aarde is voor het zaad klaargemaakt. Men zou zeggen: een reden om met alle kracht het werk voort te zetten.

Alleen maar, innerlijk is de apostel niet rustig. Hij wil wel in Troas blijven, maar hij kan het er ook niet langer uithouden. Het feit, dat Titus nog niet terug is uit Corinthe, benauwt hem. Eindelijk besluit hij Titus maar vast tegemoet te reizen en naar Macedonië over te steken. Daar zal hij dan wachten op zijn helper en op berichten uit de gemeente van Corinthe. Hij had „geen rust voor zijn geest”.

En dan ineens dat wonderlijke woord: Maar God zij gedankt, die ons te allen tijde in Christus doet zegevieren.

Plotseling herinnert hij zich bij zijn schrijven of dicteren weer die geweldige verandering, die er kwam. Daar in Macedonië had hij inderdaad Titus ontmoet en die had goede berichten meegebracht. Het was weer in orde tussen Paulus en de gemeente. In hoofdstuk 7 : 5 vv zegt de apostel er meer van.

Hier barst hij uit in dank. We vertalen liever aldus: God zij dank, die ons te allen tijde in zijn triomftocht meevoert in Christus.

Het woord, hier gebruikt, roept voor onze aandacht het beeld van de Romeinse veldheer, die na de overwinning op de vijand, van de Romeinse senaat de toestemming kreeg een zegetocht te houden in de stad Rome. In zulk een zegetocht werden dan vaak voornamen gevangenen, vastgebonden aan de wagen van de overwinnaar, meegevoerd. Tot meerdere roem van de veldheer. Tot bewijs van zijn victorie.

Zo typeert Paulus nu Gods werk in de gemeente en in de arbeid van de prediking. Dat alles ziet hij als de zegetocht Gods. En zichzelf ontdekt hij als vastgebonden aan Gods zege-wagen.

Eigen leven en levenswerk zijn ingeschakeld in Gods triomftocht. Het valt op dat er niet gezegd wordt: Mijn werk is ingeschakeld in Gods strijd met deze wereld of met de duivel. Neen, van strijd wordt hier niet gesproken. Wij zien Gods werk in deze wereld

vaak als een worsteling met allerlei machten en inderdaad: op andere plaatsen zegt de bijbel dat ook. Maar hier: de zege-tocht kan gehouden worden, want de overwinning is behaald. De victorie is al bevochten. Dat is volbracht. Waar? Wanneer? Hoe?

We vinden het werkwoord: zegevierend rondtrekken, in triomf meevoeren, nog éénmaal in het N.T. en wel in Col. 2 : 15: Hij heeft de overheden en machten ontwapend en openlijk ten toongesteld en zo over hen gezegevierd.

Alle machten, die tegen God strijden en die de gemeente Gods benauwen en vrees inboezemen, zijn verslagen. Ze hebben hun greep op de gemeente verloren. God heeft hen ontwapend, van hun macht beroofd en in hun machteloosheid openlijk ten toon gesteld. Dat deed Hij aan en in het kruis van Christus. Op Golgotha zijn ze alle als machteloze gevangenen aan zijn zegekar gebonden: Hij heeft getriomfeerd over alle machten van afgrond, duisternis en verderf.

Christus' kruis is de ontwapening van de machten. Op Golgotha hebben ze hun macht verloren. En dat is in de opstanding van Christus ten derden dage aan het licht gebracht. Toen is gebléken, wat aan het kruis reeds werkelijkheid was, dat God in Christus over hen heeft gezegevierd.

De overwinning is bevochten, de vijanden zijn gebonden op Golgotha. Daar is het volbracht! En dat bleek zonneklaar in Jozefs hof.

En alles wat God daarna nog doet is uitwerking van deze victorie.

Paulus zegt, dat de prediking van kruis en opstanding niet anders is dan de zegetocht van God. Overal waar de boodschap van die feiten wordt gebracht, vindt de ontmaskering en de ontwapening van de Gode-vijandige machten plaats. Daar is ruimte voor de oproep niet meer te vrezen en de vreugde vrijheid te geven.

Anders heeft deze apostel niet gedaan dan dit te prediken. Alles concentreert zich in zijn werk en verkondiging om Christus' kruis en opstanding. En dat is niet (zoals wel beweerd is) omdat Paulus geen kennis draagt van Christus' geboden (de eis van God komt ook in zijn brieven wel degelijk naar voren), maar dat komt omdat Paulus weet dat in kruis en opstanding het grote heilshistorisch gebeuren van Christus' komst en werk zijn hoogtepunt vindt.

Toen is de nieuwe wereld gekomen, toen is de nieuwe tijd aangebroken. Dat is het grote keerpunt in de geschiedenis van het heil, de doorbraak van de nieuwe eeuw. Want de grote beslissing is gevallen toen Jezus eerst in de dood werd overgegeven en daaruit door de almacht van God werd opgewekt.

Paulus' werk, Paulus' prediking is één worsteling met zichzelf, met de taal, om de heerlijkheid van die Christus aan de dag te brengen. Want als hij predikt kruis en opstanding is dat niet een vermelding van enkele feiten uit een gestorven verleden, maar verkondiging van de weg, waarlangs Jezus Christus de Heer der wereld werd, het is de slag om de overwinning, die tot aan het eind der dagen wordt gevierd.

„In de heilsFEITEN van het verleden ligt de verklaring van de heilsSITUATIE van HET heden”.

Gods zege in Christus op Goede Vrijdag en Pasen wordt bewezen: in de triomftocht die Hij houdt en waarin Hij zijn gevangenen, zijn slaven, zijn buit, meeneemt.

Paulus ziet ineens, midden in al zijn zorg en moeite, zichzelf, hij ziet zichzelf meelopen in die fantastische optocht en hij dankt

UIT DE INHOUD:

Gods triomftocht	Z. G. v. O.
Kerk en Wereld	C. V.
De zin van de Sabbat (III)	H. V.
Christelijke persvrijheid (III)	D. W. L. M.
Nog andere erfgenamen van het Duitse rijk	Jac. v. W.
Boekbespreking	H. J. J.
Ingezonden	
Persschouw	C. V.
Van hier en ginds	
Kerknieuws	

God er voor dat hij mee mag lopen.

Te allen tijde. Overal, waar God komt, daar blijkt zijn overwinning. Want de victorie van kruis en opstanding wordt getoond in de prediking, in de verlossing van de mensen uit de machten die hen vast houden, in de bekering van de gemeente, in de overwinning van haar zonde en tweedracht.

Paulus' ogen gaan er plotseling weer voor open, dat het Gods zege was: die open deur in Troas, die goede berichten uit Corinthe: hij ziet de wagen van Gods overwinning gesleept door die gemeente: er is droefheid in Corinthe, die tot bekering leiden zal en hij zingt het uit:

God, ik dank u, dat ik mee mag met uw triomftocht. Gij voert ons mee als gebonden slaven. Wat doet het er toe?

Wie is zo groot als Gij, geweldig in het strijden? Verblindend in uw triomf?

Gebonden aan uw zege-kar. En dat alles: in Christus. Christus heeft ons ingeschakeld. Hij was het, die ons, toen Hij ons op de weg tegenkwam niet verpletterde in zijn toorn (ps. 2) maar meesleurde en ook vastbond aan de zegewagen van God. Toen, op de weg naar Damascus.

En sindsdien?

Moet de apostel nog spreken van ZIJN moeite, ZIJN zorgen, ZIJN ellende, ZIJN verdriet?

God zij dank. HIJ heeft overwonnen, HIJ trekt de zege over de wereld heen en HIJ neemt zijn slaven mee. Hij voert ons mee in zijn triomftocht.

Altijd en overal gaat Gods zegetocht voort. En de predikers van kruis en opstanding (wee ons, zo wij de heilsFEITEN, die de heilsSITUATIE van de gemeente bepalen, negeren) mogen méé in deze triomftocht.

En de gemeente van deze Overwinnaar moge bidden om veel predikers, die alléén maar zijn vastgebonden aan deze Zegekar. Hun succes is van geen belang. Belangrijk is alléén Gods overwinning. En Hij zegeviert altijd en overal.

Totdat de wagen van God de einder bereikt. De einder der eeuwen. En allen, die vastgebonden waren in zijn zege-tocht, voor eeuwig hun vrijheid mogen viëren aan de bruiloft van Hem, die van zichzelf tot zijn gemeente gesproken heeft: Wees niet bevreemd, Ik ben de eerste en de laatste, en de levende (opstanding) en Ik ben dood geweest (kruis) en zie, Ik ben levend tot in alle eeuwigheden en Ik heb de sleutels van de dood en het dodenrijk. (Openb. 1 : 18).

En het paard, dat de wagen trekt, is wit en die erop zit voert oorlog in gerechtigheid. Het is ook een waarschuwing, dit loflied: Hij was bekleed met een kleed, dat in bloed geverfd was en zijn naam is genoemd: het Woord Gods. (Openb. 19 : 13).

Zalig hij, die zich binden láát door deze Overwinnaar.

Z.

Z. G. v. O.

Kerk en Wereld

Wereldser wordende wereld en verwereldlijking der kerk

Wanneer we op de positie van de kerk in de wereld van vandaag letten, trekken als vanzelf enkele dingen direkt onze aandacht.

Het eerste is wel dit, dat de wereld steeds wereldser wordt. De laatste resten van het christendom dat eenmaal in de westerse wereld een allesbeheersende macht was, worden weggeworpen. Onze westerse beschaving vertoont al meer een post-christelijk karakter. Ze is om zo te zeggen door het christendom heengegaan en heeft het daarna achter zich gelaten. Ze werd met de Christus geconfronteerd, maar heeft Hem verworpen en is Hem voorbij gegaan.

Voor de leidende kringen in het leven van staat en cultuur is de christelijke religie een vreemd, verouderd verschijnsel, dat iedere wezenlijke waard heeft ingeboet. Voor de grote massa is het bovendien een volslagen onbekende grootheid. De christelijke tradities en zeden verliezen als gevolg daarvan steeds meer haar bindende, bewarende en zuiverende invloed op de samenleving. We behoeven om het naakte heidendom te leren kennen werkelijk niet meer naar de binnenlanden van Azië of Afrika te gaan. Een nieuw, nog goddelozer, en volstrekt totalitair heidendom krijgt in Europa en Amerika steeds meer de miljoenen in haar greep en drukt steeds dieper zijn stempel op heel onze cultuur.

Reeds lang werd een krachtig opkomend en steeds meer veldwinnend saekularisme, dat wil zeggen: een steeds meer veldwinnende verwereldlijking, in onze wereld gekonstateerd. Zonder vrees voor overdrijving kan men zeggen, dat deze saekularisatie der westerse mensheid het meest benauwende probleem, ja, de grote dreiging onzer dagen is. Alle andere anti-christelijke machten waarmee de kerk te maken heeft, vallen in het niet bij het immense gevaar waarmee ze geconfronteerd wordt in de ontgoddelijkte, verwereldlijkte, veelal nihilistische beschaving van onze wereld en onze tijd. Daarmee is ze in een worsteling gewikkeld waarin het inderdaad gaat om leven of dood. Als de kerk niet bij machte zou zijn dit proces van verwereldlijking te stuiten komt onherroepelijk de geestelijke ondergang van onze wereld en haar beschaving. Die ondergang is dan alleen nog maar een kwestie van tijd.

Wanneer men iets beseft van de inderdaad ontzaglijke gevaren die de kerk in deze verwereldlijking bedreigen en van de strijd op leven en dood waartoe ze met het oog daarop wordt geroepen, huivert men als men ziet op de twisten en ruzies, op het kleinzielige en goddeloze zich tegen elkaar afzetten, op het zaaien van wantrouwen en allerlei andere vreselijke dingen, die in de kerk nog zo vaak voorkomen. Ook onder ons! Men is soms geneigd te vragen: zijn die kerkmensen krankzinnig geworden? Weten ze niet meer in welke wereld ze leven? Lijken ze op die dwaze lieden, die toen hun schip zijn laatste strijd voerde met een vliegende orkaan elkaar om nesterijen te lijf gingen en al vechtende verdwenen in de kolkende oceaan?

Een ander verschijnsel dat onze aandacht verdient is dit, dat de moderne wereld steeds door en al meer en bijna onweerstaanbaar de kerk binnendringt. Dat geschiedt geleidelijk, sluipend, maar tegelijk uiterst intensief en verwoestend.

Het zou evenwel dwaas zijn als men in verband met dat binnendringen van de wereld in de kerk alleen maar zou kijken naar zichtbare dingen. Bijvoorbeeld naar kleren, naar optreden, naar gedragingen. Of naar het bezoeken van bioscoop, theater, het accepteren van de dans enz. Neen, ik ontken natuurlijk niet dat dat alles met de verwereldlijking te maken heeft. Maar ik ontken wel, dat men de infiltratie van de wereld in de kerk daarin vóór alles moet zoeken.

Neen, om die verwereldlijking op het spoor te komen moet men een beetje dieper kijken.

Het is namelijk zo, dat de in de wereld dominerende geest, dat het in een bepaalde tijd in de wereld overheersende „geestesmerk” veelal ondergronds zijn meestal zeer

krachtige invloed op het leven der kerk uitoefent. Toen b.v. de Europese cultuur overheerst werd door de afgoderij van de menselijke rede, openbaarde zich de „geest dezer eeuw” in de kerk vooral in de rationalisering van de christelijke religie. In de kerk kreeg men te maken met het benauwende verschijnsel dat heel de openbaring Gods werd omgevormd, gedenuatureerd, vervlakt tot een stel „redewaarheden”, een complex van verstandelijk te beheersen waarheden, ideeën, begrippen omtrent God, Christus, de mens, de zonde enz. En de christelijke godsdienst werd als gevolg daarvan omgesmeed tot het aanvanden van die redewaarheden en het leven daarnaar en daarmee. Dit rationalisme heeft onnoemelijk veel schade in de kerk teweeggebracht.

Dit rationalisme is evenwel in de laatste decennien met kracht op de achtergrond gedrongen. Het geestelijk klimaat waarin de mensheid van onze dagen leeft is geheel anders, is zelfs sterk anti-rationalistisch, oftewel irrationalistisch geworden. Al mogen we niet vergeten dat het rationalisme en het intellectualisme ook in die moderne levensbeschouwingen toch nog een zeer belangrijke rol spelen!

Het is nu niet mijn bedoeling in de brede op die verandering in het geestelijke klimaat, waarin de huidige mensheid is komen te leven, in te gaan. Ik wil alleen op één moment, een aspect daarvan wijzen: Het is dit dat in de moderne mensheid ten gevolge van een complex van factoren de gemeenschap tussen de mensen al maar verdwijnt. Het wordt hoe langer hoe duidelijker gezien dat de „vereenzaming” van de moderne mens in onze tijd huiveringwekkende afmetingen heeft aangenomen. Het is een tragisch verschijnsel: nooit werd meer over gemeenschap, over contact, over „menselijke relaties” gesproken als in onze tijd, nooit waren de mensen meer uit op het vormen van alle mogelijke soorten grote en kleine gemeenschappen, nooit waren ze meer ongeorganiseerd in alle mogelijke verenigingen en verbanden, maar tegelijk waren de mensen ook nooit meer eenzaam, nooit leefden ze verder van elkaar af en innerlijk vreemd tegenover elkaar, nooit waren ze meer geïsoleerd binnen de wanden van hun eigen bestaan.

Een psychiater die van dit verschijnsel veel studie had gemaakt verzekerde eens, dat het angstwekkend toenemend aantal zelfmoorden naar zijn overtuiging vóór alles moest worden toegeschreven aan de vereenzaming van de mens, aan het niet meer met en vóór elkaar leven.

Het is reeds meermalen gekonstateerd en gezegd, dat juist in die landen waarin het communisme, de ideologie van de klasseloze gemeenschap, de overhand heeft, de mensen

gedegradeerd worden tot radertjes in een machine en zo innig aan elkaar verbonden zijn als de korrels van kurkdroog zand.

Het is nu zo, dat de „geest dezer eeuw”, de „wereld” van onze dagen, speciaal in haar gemis aan gemeenschap en gemeenschap stichtende krachten een enorme invloed op de kerk heeft gekregen. Ook in de kerk, ook in onze kerken is er een wegvallen van de gemeenschap en de gemeenschapsoefening te constateren. Dat is een typisch symptoom van een verwereldlijking daarvan. Het is om te huiveren hoe ver bepaalde groepen en personen in de onderscheidene gemeenten van elkaar afleven. De afkeer van elkaar, het wantrouwen jegens elkaar neemt soms angstwekkende vormen aan. De onderlinge verhoudingen worden er soms sterk door vergiftigd. Welk een kloof gaapt er soms niet tussen de ambtsdragers, de predikanten van één gemeente. Men spreekt nauwelijks met elkaar en als dat nog gebeurt beweegt zich het gesprek op „neutraal terrein”. Gunning schreef eens, dat als ergens twee predikanten werkzaam zijn in één gemeente en de verhoudingen tussen hen goed zijn ze òf engelen òf sukkels zijn. Maar de overgrote massa der predikanten is noch engel noch sukkel. En dus... Wat is er voorts weinig gemeenschap met de „moeilijke” mensen en gezinnen, met de „randfiguren”, met de ontspoorde, met de a-socialen, dat wil zeggen: juist met hen die de gemeenschap het allermeest nodig hebben!

En onderwijl wordt er „trouw” gepreekt over de kerk en de gemeenschap der heiligen! En er wordt met klem geponoerd, dat ware gemeenschap alleen mogelijk is met hen die aan één avondmaalstafel aanzitten! Maar ondertussen blijft de verwijdering en neemt deze soms toe! Wie denkt niet aan Katwijk?

Maar ook dat is een typische vorm van moderne verwereldlijking: prediken over gemeenschap, die verheerlijken, daartoe oproepen, kortom er de mond vol van hebben — maar tegelijk het **éerste** en **noodzakelijkste** daarvoor niet **doen**: niet de minste willen zijn, niet dienen, niet zichzelf verloochenen, niet van zijn kant altijd weer de handen uitsteken, niet willen vergeven en opnieuw beginnen!

Ja we leven in een al wereldser wordende wereld.

En we leven in een kerk waarin die verwereldlijking steeds doordringt.

En dat geschiedt, als steeds, juist dáár waar men ze niet zoekt en ziet!

En dat geschiedt steeds ook zo, dat het spreken over en getuigen tegen de verwereldlijking dikwijls zelf alle kenmerken van die verwereldlijking draagt!

En daarom is het goed iets over de verhouding van kerk en wereld te zeggen.

C. V

De zin van de Sabbat

Antwoord aan Ds Francke

III

Wij komen nu tot Gen. 2 : 2 en 3, het hoofdargument van hen, die menen, dat de sabbat bij de schepping werd ingesteld.

Ook hierover stelt coll. Francke mij in zijn 3e art. allerlei vragen, die ik niet alle behoef te beantwoorden, naar ik meen. Ook hier geldt weer: wie meent, dat uit Gen. 2 is af te leiden, dat bij de schepping het sabbatsgebod werd afgekondigd, die moet maar zien, hoe hij dat waar maakt.

Naar ik de vorige keer heb opgemerkt zijn er niet velen, die beweren, dat we in Gen. 2 met zovele woorden een gebod tot onderhouding van de sabbat vinden. Ook coll. Francke waagt zich daar niet aan. Wel meent hij, dat het er desondanks wel uit is af te leiden. Hij stelt mij zelfs in dit verband, zoals hij het noemt, „een soort ondeugend vraagje”. N.l.: „Hoe kan coll. V. zeggen dat het gebod om sabbat te houden niet uitdrukkelijk in Gen. 2 aanwezig is, maar later in zijn artikelen wel zeggen, dat de uitleg van de Catechismus terecht als de kern en verplichting van het vierde gebod aanwijst **de eredienst met de**

evangelieprediking, terwijl toch daarvan naar de letter helemaal geen sprake is? We bedoelen maar: de ene keer wil coll. V. sterk staan met: „NAAR DE LETTER STAAT ER GEEN GEBOD (Gen. 2) MAAR DE ANDERE KEER (Ex. 20) HOEFT HET NIET MET WOORDEN UITGEDRUKT TE STAAN OM ZIN EN KERN TE ZIJN!” (Hoofdletters van hemzelf).

Maar dit is geen ondeugend, maar een ondeugdelijk vraagje. In het 4e gebod hebben we duidelijk te maken met een gebod. En dat gebod blijft gelden, ook voor ons vandaag nog. Ik ben heus niet, geachte collega, onder hen, die menen, dat het 4e gebod voor de kerk van het N.T. heeft afgedaan. Alleen, wij hebben nu te maken met de vervulde zin van dat gebod. Maar in Gen. 2 : 2, 3 vinden we geen gebod. Er valt dus ook geen zin of kern van een gebod uit af te leiden. Bij mij is dan ook in het geheel geen sprake van nu eens zus dan zo redeneren.

Zoals ik reeds zeide, hoewel Francke ook niet beweert, dat er in Gen. 2 een stellig sabbatsgebod is te vinden, meent hij toch wel, dat het er uit af te leiden is. En hij neemt het motief der navolging weer op. Adam en zijn vrouw hadden in het paradijs zuivere

kennis van God en zijn dienst. Zij verstonden, zonder een met woorden uitgedrukt bevel, wel dat zij de 7e dag van de week als rustdag hadden te houden. „Is”, zo vraagt hij, „beeld Gods zijn ook niet dit, dat zij daarin hun God navoldden?”

Nu heb ik over dit navolgen Gods in mijn voorgaande artikelen nogal het een en ander gezegd en mijn bezwaren tegen zo'n voorstelling van zaken ingebracht. Coll. Francke heeft het zich wat makkelijk gemaakt en is op die bezwaren maar niet ingegaan. Ik leg ze hem dus nog eens voor.

We hebben, naar ik meen, twee mogelijkheden.

We kunnen de dagen als perioden nemen. Dan heeft God één keer 6 perioden gewerkt, daarna trad de periode van rusten in, die nog voortduurt. Maar de mens moet telkens weer 6 dagen werken en 1 dag rusten. Dit is toch wat anders dan God doet?

Coll. Francke wil liever, als ik hem goed begrepen heb, de dagen als dagen van 24 uur opvatten, als gewone menselijke dagen. Maar dan komt hij voor de vraag te staan, wat God op de 8e dag gedaan heeft. Doorgaan met rusten? Maar daarin mocht dan de mens God niet navolgen. En zo God op de 8e dag niet doorgegaan is met rusten, wat heeft God dan gedaan? Zie hierover ook wat ik schreef in mijn art. van 12-2-'60.

Nu stelt coll. Francke mij aan het slot van zijn 3e art. o.m. ook deze vraag: „Betekent dat nu (nl. wat ik voorsloeg, H.V.) dat God op de telkens weerkerende sabbatsdag van Israël niet rustte?”

Als ik hem nu goed begrijp, dan meent hij, dat God wel op de telkens weerkerende sabbatsdag van Israël rustte, dat God dus niet alleen bij de schepping 6 dagen heeft gewerkt en op de 7e dag is gaan rusten, maar dat zo bij de voortduur bleef doen. God werkte n.l. 6 dagen en op de sabbatdag rustte Hij ook telkens weer. Als ik hem goed begrijp, zo herhaal ik nog eens weer, want ik vind het haast ongelooflijk wat ik dan begrijpen moet.

Zeker men kan bij zo'n voorstelling inderdaad zeggen, dat God en mens hetzelfde ritme hebben; zo inderdaad stellen, dat de mens God navolgte.

Maar krijgen we dan geen absurde voorstelling van zaken: God telkens 6 maal 24 uur werken en dan 24 uur rusten? Wat werkte God dan in die telkens terugkerende 6 dagen? En wat hield Gods rusten op de laatste dag der week dan in? En moeten we dan ook aannemen, dat God na Pasen zijn rust verplaatst heeft naar de 1e dag der week en dus nu op zondag rust houdt? En houdt God dan die zondag met ons mee of met de mensen in Amerika of Australië?

Neen, ik moet mijn coll. wel verkeerd begrepen hebben. ¹⁾ Maar ik weet ook niet, hoe ik zijn woorden anders moet verstaan. Meer licht is wel gewenst, om met mijn coll. te spreken.

In elk geval is duidelijk, dat de Schrift ons iets dergelijks niet leert. Naar ik aangewezen heb, lezen we in de Schrift wel, dat God op de 7e dag gerust heeft, maar niet dat God rust op een telkens weer terugkerende sabbatdag. Dát heeft God de mensen opgelegd, nl. zijn volk Israël.

Ik moge coll. Francke verzoeken zich eens te bezinnen op de bezwaren, die ik hem tegen het idee der navolging heb voorgelegd.

Hij nu heeft van zijn kant ook allerlei bezwaren tegen mijn voorstelling van zaken ingebracht. We hopen daar naderhand iets van te zeggen.

Wij volstaan nu met op te merken, dat van een rechtstreeks gebod tot sabbatsonderhouding in Gen. 2 : 2, 3 geen sprake is en dat ook het idee van een navolging Gods in dezen op onoverkomelijke moeilijkheden stuit.

Er is in Gen. 2 van een direct noch van een indirect sabbatsgebod sprake.

We noemen nog een bezwaar. Gesteld, dat Gen. 2 wel op een of andere wijze een sabbatsgebod bevatte, wat hield dat gebod dan in?

Zegt men: dat valt wel af te leiden uit de mozaïsche bepalingen omtrent de sabbat, want toen is het sabbatsgebod van Gen. 2 ons weer voorgehouden en dan precies uitgewerkt, dan vraag ik me af, hoe we ons van die mozaïsche bepalingen ook maar in enig deel ontslagen kunnen achten, want die bepalingen waren al begrepen in het gebod, dat van den beginne was.

Zegt men: neen, het is niet af te leiden uit die mozaïsche bepalingen, die zijn naderhand

er bij gevoegd en speciaal aan het volk Israël opgelegd, dan meen ik, dat we niet weten wat het eventuele sabbatsgebod van Gen. 2 inhield. We kunnen niet verder komen dan 'rusten', maar we weten niet wat daaronder precies te verstaan viel.

Het zou dan dus al een heel vaag gebod zijn, waarmee wij vandaag niet kunnen werken.

Om al deze redenen meen ik, dat de Schrift ons niet leert, dat het sabbatsgebod ons bij de schepping is gegeven. En dat is m.i. nu al een sterk argument om de sabbat als een mozaïsche instelling te zien. En voor dit laatste geeft ook de Schrift positieve aanwijzingen. Roodeschool. H. Venema.

¹⁾ We naderen hier immers de grens van de blasphemie. En ongetwijfeld wil mijn collega zich daaraan niet schuldig maken. Vgl. H. Dooyeweerd in „Philosophia Reformata”, 24e jrg., 3e en

4e kw. 1959: „Schepping en Evolutie”, blz. 119: „En tenslotte strandt zij (nl. iedere poging de scheppingsdagen naar objectieve astronomische en geologische tijdsmaat te bepalen, H. V.) definitief op de zevende dag, waarvan iedere interpretatie als etmaal of geologisch tijdperk tot blasphemie zou voeren”.

Dit citaat nam ik over uit een art. van Ds Visee in „Calvinistisch Jongelingsblad”, 14e jrg., blz. 341 (no van 19-2-'60).

Deze is het met Prof. Dooyeweerd niet geheel eens. Hij wil wel de zevende dag als een mensendag nemen. Maar hij meent dan toch wel, dat het rusten Gods beperkt bleef bij die ene dag nadat de schepping tot stand gekomen was. En al ben ik het met deze opvatting ook nog niet eens, men kan zo tenminste een zinvol antwoord geven op de vraag: wat hield Gods rusten op de zevende dag in? N.l. naar het Schriftwoord aangeeft, een rusten van het scheppingswerk. Maar wat voor antwoord zou men kunnen geven op de vraag, wat Gods rusten op een telkens terugkerende sabbatdag moest betekenen?

Christelijke persvrijheid

III

Als we met al deze wetenschap tot onszelf inkeren, dan zien we niet zonder zorg: hoezeer onze vrijgemaakt-gereformeerde pers is gekoppeld aan een naamloze vennootschap in Goes, staande onder synodale directie. Want de N.V. Oosterbaan & le Cointre geeft, behalve het weekblad De Reformatie ook de semie-wetenschappelijke reeks R.B.-boeken uit, alsmede de complete werken van dr. K. Schilder, was eigenaar van o.m. periodieken als Stijl, en is drukker van andere organen.

Nu valt er van een naamloze vennootschap op zichzelf geen woord kwaad te zeggen. Slechts wil ik vaststellen, dat een N.V. een winstondereming behelst, d.i. een samenwerking van mensen, die geld willen verdienen. Het doel van een N.V. is nooit principieel of cultureel, altijd economisch.

Dan moet het ons toch tot waakzaamheid gestemd hebben, dat deze winstondereming zo onredelijk groot deel van de vrijgemaakte „voorlichting” en culturele ontwikkeling tot haar arbeidsterrein heeft gekozen.

Het is in dit verband dat ik herinner aan het meningsverschil, vijf jaar geleden, tussen de N.V. en de toenmalige redactie van De Reformatie, uitlopende in een complete redactiewisseling.

Het is tevens in dit verband dat ik herinner aan het feit, dat de complete redactie van het cultureel maandblad Stijl, nu 7 jaar geleden, naar huis is gezonden. Wat er bij De Reformatie is gebeurd, wil ik vergeten zijn; maar de casus belli met Stijl bestond daarin, dat de N.V. weigerde een artikel te drukken, waar de redactie op stond dat het gedrukt zou worden. Toen de afgezette redactie trachtte, het gestolen contact met haar lezers via een advertentie in het Gereformeerd Gezinsblad te hervatten... werd deze advertentie door genoemd Gezinsblad geweigerd!

Het is ook in dit verband dat ik herinner aan het devies: de erfenis van Schilder voor ons volk te bewaren. Want het is nooit duidelijk gemaakt, wat met die erfenis werd bedoeld.

De enige conclusie, welke ik uit de Goesse misère kan trekken, luidt: dat de redactie van een christelijke periodiek zich steeds zal moeten vrijwaren voor elke inperking van haar christelijke persvrijheid — bijzonder, wanneer die inperking door de ondernemerslust van een eigenaar wordt ingegeven. Want de lezer heeft er recht op, dat hij zijn schrijver kan **vertrouwen** als een onpartijdig, onbetaald, en onomkoopbaar mens, die alleen, en zonder bijbedoelingen, en zonder controlerende invloeden, zijn woord neerschrijft!

De band tussen schrijvers en lezers is veel hoger, wijl geestelijk van aard, — dan de band tussen drukker-uitgevers en betalende abonneés, welke slechts economisch van aard is.

Elke redactie, die zichzelf respecteren wil, zal erop moeten toezien, dat zij de strijd voor de christelijke persvrijheid hoog houdt. Zij zal slechts mogen schrijven, hetgeen zij voor God verantwoord acht. Maar zij zal moeten zwijgen, zodra de mammon het woord neemt.

In dit verband nog een opmerking over

Officiële en niet-officiële bladen.

Ik herinner me, dat ik als kind met mijn grootvader langs een uitgeverij wandelde, waar een uithangbord de fraaie titel „Onafhankelijk Weekblad” aankondigde. Mijn grootvader schoot in de lach en zei: dát is een bezienswaardigheid!

Ik vroeg hem nadere uitleg. Dat weekblad, legde mijn grootvader uit, is niet onafhankelijk. Het is op zijn minst afhankelijk van de mensen, die het volschrijven. En vermoedelijk ook nog wel van hun fouten. Terwijl het bovendien alleen kan bestaan, zolang de abonneés het willen betalen. Het is dus aan alle kanten afhankelijk.

Deze nuchtere les moest meer gekend worden. Want elk blad is afhankelijk van feilbare mensen, al vergeten wij dat graag, gemakshalve. Wim Kan heeft eens gezegd, dat een onafhankelijk blad een blad is waarvan men niet weet van wie het afhankelijk is.

In onze kringen, die vroeger de term „steilafhankelijk” gebruikten, bedient men zich liever van het woordeke „officieel”. We hebben alzo officiële kerkbladen, officiële publicaties en officiële rapporten. Daarmee zijn die stukken in een niet-controleerbare sfeer getrokken en worden feilloos geacht. En dat het woord „officieel” toch eigenlijk niet anders betekent dan „van het Officium” — „van de daartoe aangewezen dienaar afkomstig” — mag onze pret niet drukken.

Zodra een kerkblad officieel is, is ons volk al te graag bereid alles te geloven, wat er in staat. En een officieel rapport is onweerlegbaar. Vooral wanneer **predikanten** voor de inhoud instaan!

Ik heb zelf het bodemloze voorrecht, de eigenaar van een kerkblad — laten we zeggen van een kerkblaadje — te zijn, dat ik van balorigheid de ondertitel gaf: „Niét-officieel weekblaadje van de Geref. Kerk te Nunspeet”. Sommige lieden, die alleen in officiële stukken geloven, lachen soms meewarig om dit amateurswerk. Ze vragen: en, wanneer wordt het een écht kerkblaadje? Zo bij wijze van: wanneer wordt het eens gelegaliseerd tot een betrouwbaar kerkelijk orgaan? Zelfs hebben een paar dominé's, die bedoeld blaadje eens wilden tegenspreken, in een „officieel” blad, hun „officiële” zienswijze, tegenover mijn niet-officiële gegevens gepubliceerd. Het leek een geslaagde stunt, maar zij vergaten dat een onwaarheid zelfs op gezegd kerkelijk papier geen waarheid wordt. En de ironie van dit geval is dan ook, dat ditzelfde blad, door drie predikanten als „officieel” aangeduid, al evenzeer als het mijne... eigendom van één nietig mens-kind is!

* * *

Het wordt tijd, tot een positieve afsluiting van dit gesprek te komen. Anders houd ik u te lang op. *)

De verdediging van onze christelijke persvrijheid heeft bijzonder veel aandacht gevraagd; maar was dat ook waard, en heeft dat blijkaar ook nodig. In het voorbijgaan

*) Toespraak, gehouden op de jaarvergadering van de Persvereniging „Opbouw”, te Utrecht, 17 juni 1961.

zijn trouwens reeds vele positieve mogelijkheden en wenselijkheden aangegeven.

Laten we thans nog in het kort nagaan, op welke wijzen wij de ons geschonken persvrijheid op christelijke wijze kunnen **uitbuiten**.

1. Vóór alle dingen is het nodig, dat de redactie vrij is van elke inmenging van broodheren of eigenaars. Dat betekent: dat schrijvers en lezers **gezamenlijk eigenaar** dienen te zijn van hun periodiek. Zo alleen kunnen ze voorkomen, dat economische of politieke of andere bij-oogmerken de inhoud van het blad dreigen te devalueren.

Deze vorm hebben wij in onze persvereniging gevonden. Daar mogen wij elke dag dankbaar voor zijn. Ons blad komt uit — door Gods goede gunst — krachtens onze eigen wil, kan ophouden wanneer wij dat zelf willen, kan schrijven, zoals wij zelf menen dat goed is; kortom het geeft volledige christelijke persvrijheid.

Onze persvereniging kiest zelf haar bestuur; het bestuur kiest de redacteurs; redacteurs en bestuur benoemen samen de medewerkers. Regelmatige aftreding van bestuursleden waarborgt de mogelijkheid van bloedverversing, indien gewenst geacht. Voortdurend contact tussen bestuur, redactie en medewerkers levert een breed draagvlak voor een gemeenschappelijke zienswijze, en toch volledige vrijheid van individuele ontplooiing.

Het is onbegrijpelijk, dat deze vorm zo weinig voorkomt. Bijna alle periodieken zitten in handen van zakenlieden.

Het Friesch Dagblad is een van de uitzonderingen, evenals Opbouw door een persvereniging uitgegeven.

Ook het blad Ruimte, dat helaas zijn afscheid moest aankondigen, werd door een kleine groep broeders uitgegeven. Het kon daardoor vrijer spreken dan vele andere periodieken, haalde zich daardoor wel eens de toorn der broeders op de hals — maar kon zegenrijk en bevrijdend werken!

Dan noem ik de onder ons bekende Correspondentiebladen, die veel goeds hebben gedaan, en bovendien de goede gewoonte hadden alleen te verschijnen, indien zij iets belangrijks hadden te zeggen.

In soortgelijke geest gaf de oude ds Sikkell een particulier blad Hollandia uit, eveneens onafhankelijk van enige exploitant.

2. In de tweede plaats is het nodig, dat schrijvers en lezers **regelmatig contact** met elkaar houden, om het „gelezen gesprek” mondeling te onderbreken. Zij kunnen elkaar zo bemoedigen, corrigeren, helpen en bewaren wij de waarheid.

Een schrijver kan niet blijven produceren, wanneer hij zijn lezers niet van tijd tot tijd te zien krijgt, hun aanmoediging in ontvangst neemt. En een lezer wil weten hoe zijn schrijver eruit ziet. Beiden moeten elkaar leren kennen als broeders, elkaar tot een hand en een voet geschonken. In dit contact is niet de audiëntie van de leraar, die welwillend zijn leerlingen ontvangt. In dit contact is evenmin de vierschaar aanwezig, die schuldlige schrijvers op het matje roept. Maar samen bezien wij de vaart der dingen.

De lezer kan uit deze ontmoeting zijn winst doen: de schrijvers misschien beter volgen en verdragen.

De schrijver doet ongetwijfeld zijn winst met dit contact: om verantwoord en blijde en vruchtbaar en begrijpelijk te schrijven.

En zowel bestuur als redactie hebben deze contacten nodig, om op zijn tijd de nieuwe mannen naar voren te kunnen halen.

3. In de derde plaats heeft elke periodiek gezonde contacten met de andere bladen nodig: de **discussie onder broeders moet open en onbevengd zijn**.

Dat betekent niet, dat de schriftuurlijke voorzichtigheid en wijsheid moeten worden ingeruild voor scherpheid en onwellevendheid, maar dat betekent wel, dat ons blad een klimaat moet weten te scheppen, waarin benevensheid, misverstand en groepsvorming niet kunnen gedijen.

Wanneer vage suggesties, halfuitgesproken verwijten, onvolgroeide wensen en ongemotiveerde veroordelingen als onverteerbare brokken op tafel blijven liggen, is de maaltijd niet tot zijn recht gekomen. Maar wanneer man en paard worden genoemd; wanneer ieder weet wat hij zegt; wanneer ieder kan

verantwoorden wat hij schrijft; en vooral: wanneer allen bezielde zijn van liefde tot de HEERE en zijn geboden (dus van liefde tot de naaste) — dan zijn vrijwel alle voorwaarden vervuld om te komen tot een gezonde en opbouwende christelijke pers.

Gezond wil zeggen: dat wij de ruimte van blik verwerven en ontwikkelen, die nodig is om de vele kanten van een zaak te zien.

Opbouwend betekent: dat we niet slechts zien naar hetgeen van óns, maar ook naar dat van anderen is.

Want wij allen — Opbouw, Reformatie, Contact, mitsgaders de andere bladen in onze kerken — wij kennen ten dele en wij profiteren ten dele. Maar wij zijn leden van één lichaam, die elkander broodnodig hebben om samen dat lichaam te blijven vormen.

Wie dit eenmaal gezien heeft, zoekt geen egelpositie meer op, doch kan onbevengd spreken. En komen wij de egelstelling bij ánderen tegen, dan mogen we bedenken: dat geen enkele egel het op den duur tegen een vriendelijke stem uithoudt. Het slot van elke egelpositie is, dat hij zich open stelt... dood of levend.

4. Dat houdt in een grote mate van verdraagzaamheid ten aanzien van de zogenaamde **middelmatige zaken**.

Wij moeten elkaar maar geen lasten opleggen, welke de HEERE ons niet met zoveel woorden gebiedt. Wanneer wij wandelen in de vrijheid, dan toetsen wij elke traditie en elk kerkelijk gebruik op zijn schriftuurlijke mérites. En gaat de traditie boven de Schrift uit — dan hoeven we elkaar nog niet ineens te dwingen: noch tot eerbiediging, noch tot een haastig afschaffen. Calvijn zei dat wij een leven nodig hebben om gereformeerd te worden — wat zullen we elkaar dan haasten?

De een is wat ruim, de ander bekrompen van aard; fijn, dat ze één kunnen zijn in onze Heere.

De een is intelligent, de ander wat kort van begrip; kostelijk, dat ze elkander mogen dienen als broeders.

De een houdt van eten en drinken, de ander is uiterst matig; laten ze elkander liefhebben in Christus.

De een vindt dat alles mag, de ander meent dat bijna niets mag; de kerk is ruim genoeg om beiden te omvatten; ook de Heiland stelde de grenzen van zijn relaties wereldwijd.

Maar één ding: wij mogen andermans slaven geen juk opleggen. Wij mogen de vrijgekochten des Heeren geen wetten voorschrijven. Wie zijn wij, dat wij eens anders slaven zouden oordelen?

Niet gelijkschakeling, niet het eenrichtingsverkeer brengt ons tot eenheid in Christus. Ook niet het gelijk hebben bouwt de kerk op. Maar als we de Heiland liefhebben, die ons eerst heeft liefgehad, dan komen kerkelijke tegenstellingen tot een synthese. Aan de voet van het kruis worden vijanden tot vrienden.

En hebben wij soms toch weer de neiging om de meeste te zijn, om anderen te beschoolmeesteren, leiding te geven, zijn opinie te helpen vormen... dan is daar de uitnemende weg van de voetwassing, waardoor wij onze superioriteit kunnen bewijzen.

5. Om gelezen te worden moeten wij ten slotte **leesbaar schrijven**. Iedere schrijver weet, dat dit zijn zwaarste opgave is. U kunt een zaak nog zo goed door hebben — maar om te maken dat ook een ander die door krijgt, dat kost zweetdruppels.

Ieder heeft zijn eigen vocabulaire, zijn zinswendingen, zijn eigen taalgebruik, zijn eigen mankementjes.

Ik kom schrijvers bij Opbouw tegen, waarop ik jaloers kan worden. Van die natuur-talenten, die — zelfs zonder merkbaar systeem — de spijker juist op de kop plegen te slaan.

Maar het is ook een typische schrijversfout om onoverzichtelijke volzinnen te schrijven, zich te verslikken in bijzinnen, en desnoods binnen het bestek van twee hoofdzinnen een dozijn gedachten te spuien.

Ons volk is een sprekend volk, een lezend volk, een volk zonder analfabeten. Het is niet veeleisend. Toch vragen wij enig overzicht in de bajert van woorden.

Het was meen ik een amerikaans blad, dat aan president Kennedy een pluspunt toerekende voor zijn vermogen, om onderwerp

en gezegde in één volzin te plaatsen. Nu, dan gaan wij toch verder.

Wij vragen korte, duidelijke zinnen. En als het lange zinnen moeten zijn, dan toch voldoende deeltkens.

Wij vragen beeldrijke taal: beelden in onze gedachtengang. De moderne mens kijkt liever naar een plaatje, dan naar tien bladzijden druks; leest liever één verstaanbaar beeld, dan tien abstracte volzinnen, hoe welgeschapen ook.

Wij vragen geen academische verhandelingen — maar wel de resultaten daarvan. Zo lang een zaak nog in de studeerkamer thuis-hoort, kan hij daar ongestoord blijven; maar zodra de discussie der geleerden tastbaar nut afwerpt — dat wij het mogen weten!

Wij vragen het recht, onze artikelen te kruiden, desnoods tot een fabel; of de zaken lichtelijk te vertekenen in een personalistische visie; of de feiten vrijelijk te arrangeren, indien daarmee de leesbaarheid is gediend, en indien de letterlijke weergave geen geboden eis is.

En wij vragen een taalgebruik, dat zich refereert aan de Schrift: dat niet in abstracte theologische sferen zweeft — maar aansluit op ons hedendaagse christenleven.

6. Het is daarbij wel duidelijk, dat wij elkaar **niets moeten voorkauwen**. Een is onze Meester. En als we goed naar Hem hebben geluisterd, kunnen wij elkaar zijn vertrouwde woorden doorgeven; elkaar daarmee steunen en opbouwen, elkander reformeren.

Zo worden wij mondig. Zo zetten wij elkaar aan het denken. Zo steunen wij elkander in het geloof. Zo wekken wij elkander op, om te stáán in de christelijke vrijheid. Zo bidden wij Mozes' bede: dat al het volk profeten zij. En werken aan de vervulling daarvan.

7. Want het gaat er niet om, dat wij het vandaag goed, en rustig, en vredig en gezellig met elkaar hebben. Wij moeten wat meer aan de toekomst, aan **de kerkjeugd** denken.

Pas wanneer de laatste van onze kinderen tot het getal van de kerk is toegevoegd, zal Christus op de wolken verschijnen. Dat moeten wij maar niet vergeten, in onze querulante bezigheden.

Want onze kinderen hebben het moeilijker, dan wij het ooit gehad hebben. Zij staan, na twee wereldoorlogen, temidden van een nihilistische wereld, die alleen nog vrees kent voor de toekomst.

Ze zien en gevoelen de spanningen in onze kerken: de onvrede, het gebrek aan geloof, vertrouwen, liefde, zegen.

Ze twijfelen er soms aan, of wij wel het goede deel hebben verkozen omdat de vreugde om dit kostelijke leven niet van ons afstraalt. Wij die sterk zijn, zijn schuldig de zwakheden van onze kinderen te dragen; ze lichtend voor te gaan op de weg des heils.

Onze jeugd is kritisch. Ze ziet scherp — door alle traditionele façades heen. Ze laat zich niet lijmen met wereldgelijkvormige foefjes. Ze vraagt volstrekte openheid. De tijd is voorbij, dat de jongeren in het spoor der vaders stapten, teneinde hun ouders niet te „kwetsen”. Ze geloven niet meer in leiders, en wensen geen blinde volgelingen te zijn.

Onze kinderen moeten geen theologes worden. Wij moeten ze niet belasten met onze vooroorlogse strijdvraagjes, ons populair-dogmatisch gebeuzel, onze kwasi-wetenschappelijke onderscheidinkjes. Maar we zullen ze moeten leren: de hand Gods te zien in hun leven die zich genadig over hen uitstrekt, van vóór hun wieg tot ver achter hun graf. Alleen wanneer wij ouders zélf in voor-en tegenspoed met de Heere wandelen, kunnen we onze kinderen meekrijgen.

* * *

Laten wij in ons blad, meer dan voorheen, met deze jongeren rekening gaan houden. Daar zitten de ambtsdragers van morgen, die straks de sleutelmacht hebben te dragen. Ze hebben geen feuilletons, kinderhoekjes, zedepreekjes en strips nodig; maar leesbare artikelen over het rijke leven der kinderen Gods.

Laten wij ze dan voorgaan. Niet in theologische dwaalwegen, maar in de rechte wegen des HEEREN; niet in dwaze vrijheidsbepelingen, maar in de volle vrijheid van Christus.

D. W. L. M.

Nog andere erfgenamen van het Duitse rijk

Eén van de merkwaardigste tijdschriften in West-Duitsland is ongetwijfeld **Der deutsche Soldat**, met de veelzeggende ondertitel: *Der Frontsoldat erzählt...*

Aangezien er voor de Duitse soldaten geen fronten zijn momenteel, ligt het dus voor de hand, dat de vertellingen zullen gaan over vroegere fronten. En daar er veel fronten waren voor de Duitsers in vroeger tijden, staan er veel vertellingen in *Der deutsche Soldat*. Het blad staat vol met verhalen over de Tweede Wereldoorlog, over de inval in Noorwegen, in Nederland enz. Nu is het bepaald niet zo, dat de zelfcritische toon daarin overheerst. Integendeel. West-Duitsland is een partner (en een machtige) in de NAVO, maar dat neemt niet weg, dat het noodzakelijk is de vinger te leggen bij verschijnselen, die gevaarlijke tendenties verraden. Dit is met genoemd tijdschrift het geval. Allereerst beleven we nu, niet de 5e of 10e, of desnoods de 15e jaargang van het blad, maar de 25e. In 1936 is de verschijning dus begonnen, het hoogtepunt van het Hitler-regiem, samenvallend met de provocerende inval in het Rijnland en de algehele bewapening. De geest echter, die uit het blad spreekt, uit de artikelen en ook uit de „humor” (die in het Britse blad *Soldier* en ook wel in onze *Legerkoerier* zo bevrijdend kan werken) is van dien aard, dat louter aan een vervolg zou kunnen worden gedacht, hoewel dan minder geprononceerd. Om te constateren, dat het militarisme in Duitsland een opbloei aan het beleven is, is niet direct noodzakelijk, in ieder geval is er nog sprake van een nabloei van het militarisme, dat ten tijde van de Tweede Wereldoorlog hoogtij vierde. Deze nabloei-periode zorgt in het bijzonder voor de romantisering van de vervolgen gebeurtenissen. Over Hitler en de hem omringende kliek wordt niet zoveel geschreven, maar vergeten wordt daarbij, dat het leger welhaast een willoos werktuig was van de partij.

Het mei-nummer 1961 geeft, als elk nummer, weer een paar trieste voorbeelden van de onjuiste mentaliteit. Op één daarvan willen we hier de aandacht vestigen. Het is een bespreking van een boek van een zekere Heinz Schröter, *Stalingrad...* bis zur letzten Patrone. Het is een „Volksausgabe”. Hiervan wordt dan gezegd (men vergeve ons het Duitse citaat): „Diese wohlfeile Ausgabe wird dazu beitragen, dass das Wissen um das tapfere Kämpfen und Sterben des deutschen Soldaten weiten Kreisen unserer Bevölkerung in sauberer Darstellung und so objektiv wie möglich vermittelt wird”. (S. 154).

Het Duitse leger vocht dapper en stierf eveneens dapper in Rusland. In het begin is er wellicht wel dapper gevochten, toen het nog goed ging, maar later niet meer. Tegen de romantiserende tendentie, die in *Der deutsche Soldat* voortdurend overheerst, dient bezwaar te worden aangetekend. Het zou ook wenselijk zijn, indien binnen de NAVO de Duitsers op deze tendenties in dit blad opmerkzaam zouden worden gemaakt. Voor de geliefde Europese eenwording zal het bijv. niet gunstig zijn, als we allemaal van de voortreffelijkheid van het Duitse militarisme moeten mee-genieten en zoveel moeten horen over „unser Nationalgefühl”, dat weer verhoogd moet worden en dat zo ernstig wordt geschaad, vooral door intellectuelen, die alsmat over „schuld” praten.

Over het waarom, om nu weer op Stalingrad terug te komen, wordt in het geheel niet gesproken, niet over wat Hitler er had te zoeken, noch over de totale mislukking, behalve dan, dat het sterven er dapper was. Dit laatste was echter niet het geval. Dank zij andere publicaties zijn we hiervan op de hoogte. Het is al ruim 10 jaar geleden, dat er in Duitsland een boekje verscheen onder de titel: *Letzte Briefe aus Stalingrad*. (Frankfurt a. M., 1950). Toen de strijd in en om deze Russische stad bijna ten einde gestreden was, werd aan de Duitse soldaten gelegenheid gegeven nog een (laatste) brief te schrijven aan hun familieleden. Deze brieven, per vliegtuig uit Stalingrad vervoerd, werden op last van het hoofdkwartier van de Führer, in beslag genomen. De bedoeling hiervan was om door bestudering van de brieven der soldaten de stemming te peilen die er in de vesting Stalingrad heerste. Het OKW (Oberkommando der Wehrmacht) was van plan een uitvoerige

studie te laten maken over Stalingrad, aan de hand van verschillende documenten. Deze documentaire studie werd echter door de minister van propaganda verboden, omdat de inhoud voor het Duitse volk onverdraaglijk zou zijn. De brieven, die uit Rusland kwamen, zijn enigermate „statistisch” bewerkt. Hoeveel er geschreven zijn is niet bekend; in elk geval werden 7 postzakken in beslag genomen.

In 5 groepen zijn de brieven ingedeeld, vanuit het gezichtspunt van de oorlogvoering. Het volgende is het resultaat:

A. positief ten opzichte van de oorlogvoering	2,1 %
B. twijfelend	4,4 %
C. ongelovig-afwijzend	57,1 %
D. oppositioneel	3,4 %
E. indifferent	33,0 %

Men behoeft geen groot licht in het „lezen van cijfers” te zijn, om hieruit te kunnen opmaken, dat deze cijfers voor het OKW ontmoedigend moeten zijn geweest. In geen geval is hier sprake van dapper sterven. De soldaten geloofden het wel. Uit het bundeltje brieven blijkt dit ook genoegzaam. Van een wil om te vechten is nauwelijks nog sprake. Er waaide een ontreddende geest rond. De brieven zijn „documents humains”, ze geven de persoonlijke reflectie van soldaten op het oorlogsgebeuren, een gebeuren, dat definitief een einde zou nemen met krijgsgevangenschap of vernietiging.

Uiterst leerzaam zijn de brieven (hopelijk kunnen onze welvaarts-gemoederen het nog verdragen als één en ander uit de inhoud wordt doorgegeven). Vooral ten aanzien van het punt: vechten waarvoor? Het vechten „voor het vaderland” wordt uitermate critisch gewaardeerd.

Men zegt wel, dat het voor Duitsland is, maar niemand gelooft, dat het vaderland dit zinloze offer nodig heeft of dat het nuttig is (pag. 9). Het is dan ook nauwelijks te geloven, dat je sterft met de kreet „Duitsland” of „Heil Hitler” op de lippen (pag. 25).

Een officier geeft aan, dat de waarheid van Stalingrad is: vertwijfeling en ontzettend sterven.

Er zijn militairen bij, die als het ware voorspelden hoe het nageslacht zou denken en spreken over de slag om Stalingrad. Vele hoogdravende woorden zullen er aan gewijd worden, gezet in zwarte randen. Maar er zou een film over gedraaid moeten worden, over dit gruwelijk gebeuren, „um den schönsten Tod der Welt” onmogelijk te maken. De dood moet iets zijn uit overtuiging, uit geestdrift, en voor een grote zaak. „Und was ist es in Wirklichkeit hier? Ein Verrecken, Verhungern, Erfrieren, nichts weiter wie eine biologische Tatsache, wie Essen und Trinken” (S. 21/2).

Deze soldaat heeft dan gelijk gekregen. De werkelijkheid ziet men in Duitsland niet onder ogen, slechts de verbeelding, met de vliegende vaandels en de slaande trommels. Deze verbeelding is echter reeds meer dan eens gevaarlijk naar buiten getreden, hopelijk voor de laatste keer tussen 1933 en 1945, al is lezing van *Der deutsche Soldat* niet bepaald versterkend voor deze hoop.

Jac. van Weringh.

pers heeft indertijd van deze vondst nogal ophef gemaakt en sommige lezers meenden, dat er een nieuw Evangelie was ontdekt. De titel zou het doen geloven. Maar we hebben hier niet met een Evangelie te doen en Thomas is ook de schrijver niet. Het is een wonderlijk geschrift, waarvan vertaling en verklaring moeilijk is.

Prof. Schippers begint met „Aan de lezers” te zeggen: „Alleen al om de vele en wijdverbreide misverstanden, die rondom het Evangelie van Thomas ontstaan zijn, is het nodig er een populair geschriftje aan te wagen”. Ik weet niet of het daarom nodig was. Er is tegenwoordig veel belangstelling voor de gnosis en voor al wat vreemd is, maar of iemand er veel wijzer van wordt is te betwijfelen. Dit boekje kan leren, dat we dankbaar mogen zijn, dat zulke geschriften in de Bijbel geen plaats vonden. Maar als de waarde niet groter is dan is deze in elk geval niet groot.

Het is een verzameling van 114 zogenaamde woorden van Jezus, waarvan sommige werkelijk op de echte woorden van de Here Jezus gelijken, andere helemaal niet. Het begint met deze woorden: „DIT ZIJN DE GEHEIME WOORDEN, DIE JEZUS DE LEVENDE heeft gesproken en die Didymus Judas Thomas heeft opgeschreven”. Het echte Evangelie vindt men hier nergens. Prof. Schippers schrijft terecht: „De godsdienstige vormen van het evangelie worden bewaard, maar de Gnosis maakt ervan wat zij wil. Intussen doet ze zich voor als de onschuld zelf. Jezus mag met kanonieke uitspraken aan het woord zijn, maar zijn koninkrijk is niet meer dat van de vergeving der zonden, van de liefde en de gerechtigheid, maar met zijn eigen woorden wordt het omgebouwd tot dat van de kennis, met name van de zelfkennis, waardoor de mens het licht in zichzelf ontdekt... De traditionele termen zijn aangehouden, maar van het evangelie blijft vrijwel niets over”. blz. 49 v. Om enig idee te geven van de inhoud schrijf ik hier één van de spreuken, no 10, over: „Jezus zeide: Deze hemel zal voorbijgaan en de hemel boven hem zal voorbijgaan. En de doden leven niet en de levenden zullen niet sterven. Wanneer gij eet wat dood is, maakt gij het levend. Wanneer gij in het licht komt, wat zult gij dan doen? Op de dag, dat gij één waart, werd gij twee. Wanneer gij (weer) twee wordt, wat zult gij dan doen?”

Wie wil weten hoe deze en dergelijke spreuken worden verklaard kan hier terecht. Er staan verder interessante dingen in over Apokrief, Koptisch, Gnosis, Marcion enz. Prof. Schippers verstaat de kunst populair te schrijven en ik heb alle waardering voor de manier, waarop hij dit geschrift voor gewone mensen verduidelijkt. Maar tenslotte worden ze er niet wijzer van.

De „weleerwaarde heer” is van geheel andere aard. De preekheer, die achter de schuilnaam ds m. e. voilà min of meer schuil gaat, neemt hier op een min of meer geestige manier een loopje met dominees en christenmensen met hun zwakheden en eigenaardigheden. Maar door die geestigheden loopt een draad van ernst. Een goed boekje voor mensen, die wat neiging tot Farizeïsme hebben. Dus een goed geschrift voor ons allen. Hier wordt ons een spiegel voorgehouden, die wat meehelpen kan ons zelf te leren kennen.

Niet alle geestigheden zijn even fijn. Het is trouwens een moeilijke kunst, die in dit boekje wordt beoefend. Maar het is best een daalder waard.

Van weer andere aard is het boekje van Dr H. Mulder van Delft, dat getiteld is: *Uit Catacomben en woestijnzand*. Het vertelt op een onderhoudende manier van de ondergrondse begraafplaatsen in de buurt van Rome met hun opschriften, muurschilderingen, grafstenen en dergelijke. Zo komen we in aanraking met het oudste christendom van Rome. Maar ook worden hier besproken de vondsten in de vuilnisbelten van Egypte of in de ruïnen van het nabije Oosten. Zo leren we iets kennen van het leven der oudste christenen met hun geloof en bijgeloof, met hun hoop en vertwijfeling, met hun gedachten over dood en leven en met hun gebeden en dankzeggingen. Het slot van zulk een gebed vinden we op blz. 124. Het luidt als volgt:

BOEKBESPREKING

BOEKETREEKS

14. Prof. Dr R. Schippers: **Het Evangelie van Thomas**.
23. Ds M. E. Voilà: **De weleerwaarde heer**.
24. Dr H. Mulder: **Uit Catacomben en woestijnzand**.
25. Dr C. N. Impeta: **Kaart van kerkelijk Nederland**.
26. Prof. Dr A. Sizoo: **Ook u spreekt Grieks en Latijn**.

Uitg. J. H. Kok N.V. - Kampen - Prijs f 1.50.

Omstreeks 1946 is bij Nag Hamâdi in Egypte een vondst gedaan van oude handschriften. Tot een van die handschriften behoort het *Evangelie van Thomas*, dat we hier vertaald en verklaard voor ons hebben. De

Gedenk mijn zonden niet;
als Gij acht slaat op mijn overtredingen,
zal ik Uw tegenwoordigheid niet kunnen
verdragen.

Maar delg mijn overtredingen uit
in Uw oneindige barmhartigheid
en in Uw onbegrensde mededogen,
door onze Here Jezus Christus,
Uw eniggeboren, zeer heilige Zoon,
de geneesheer van onze zielen.
Door Hem worden U toegebracht
voor immer, ononderbroken,
lof, eer, macht en heerlijkheid,
in alle eeuwigheid, amen!

Natuurlijk is dit boekje niet voor ieder geschikt. Men moet enige belangstelling hebben voor „oudheden”. Maar dan is het zeer interessant.

* * *

In „Kaart van kerkelijk Nederland” geeft dr Impeta een overzicht van kerken en religieuze gemeenschappen in ons goede vaderland. Wier aantal ontstellend groot is. De schrijver raadpleegde de „Lijst van het Departement van Justitie”, die 86 namen telt met enkele „bijgeschrevenen”. De oorzaken van scheuring zijn soms een beetje belachelijk, maar de toestand waarin kerkelijk Nederland zich bevindt is wel „om te huilen”.

Een verkwikking is het lezen van dit boek niet. Of het helpen zal de verdeeldheid een beetje minder groot te maken is de vraag. Ik heb er niet al te veel verwachting van. Dat de schrijver zelf er erg mee zit heb ik niet kunnen merken. Hij heeft getracht objectief, „sine ira et studio: zonder boosheid en zonder vooringenomenheid”, zoals hijzelf schrijft, een overzicht te geven van ontstaan en bestaan der „kerken” in Nederland. Wat hem voor een groot deel wel gelukt is. Minder goed is hij daarin geslaagd bij de weergave van de strijd der veertiger jaren. Dat was ook moeilijk te verwachten, daar hij zelf daarbij nauw betrokken is geweest. Het beeld dat hij van onze kerken tekent is van een zekere eenzijdigheid niet vrij te pleiten. Zuivere weergave van de geschiedenis, vooral van een jonge geschiedenis, is een moeilijke zaak. Van boos opzet is geen sprake, maar een beetje anders had het dunkt mij wel gekund.

Op blz. 109 lees ik: „In de Gereformeerde kerken blijft men dus nu staan voor het probleem: hoe handhaven wij de waarheid omtrent Verbond en Doop zoals wij die zien als Schriftuurlijk en die we derhalve niet zullen prijsgeven — en komen we toch tot overeenstemming met de van ons heengegane broeders, die we gaarne als broeders in Christus erkennen en met wie we dus ook een herstel van de éénheid in het kerkelijke om Christus' wil moeten zoeken”.

Dat „probleem” zal wel niet op te lossen zijn. Men zal „de waarheid omtrent Verbond en Doop zoals wij die zien als Schriftuurlijk en die we derhalve niet zullen prijsgeven”, wel moeten loslaten. Omdat velen in de gebonden kerken van die „waarheid” niet veel geloven. Aan beide kanten zullen theologen moeten leren de kerk niet aan theologische formules te binden. Dat wij als „broeders in Christus” worden erkend en dat „herstel van de éénheid in het kerkelijke om Christus' wil” moet worden gezocht volgens de schrijver, verblijdt mij. Ik wil alleen voorzichtig vragen of men indertijd „om Christus' wil” de breuk niet had moeten voorkomen?

Wie op de hoogte wil zijn van „staat” en „toestand” van de kerken in Nederland kan hier veel van zijn gading vinden.

* * *

Zeer onderhoudend schrijft Prof. Sizoo over de latijnse en griekse invloed op onze taal tot op de huidige dag. Men kan verschillen over de vraag of die invloed te prijzen of te laken is. Maar dat ze er is kan niet worden ontkend. Dat blijkt uit dit geschrift wel zeer duidelijk.

Op blz. 9 lees ik: „Nu mene de lezer niet, dat het mijn bedoeling is in dit boekje een pleidooi te gaan houden tot zuivering van de Nederlandse taal”. Ik hoop, dat vele lezers zich gedrongen zullen voelen om zo mogelijk geen Latijnse of Griekse woorden te gebruiken, als er goede Nederlandse te vinden zijn. Daarmee zal de schrijver het trouwens wel eens zijn. Hij schrijft immers op blz. 10: „Wanneer er voor een bepaald begrip geen Nederlands woord bestaat en het gebruik van een vreemd woord ons taaleigen niet aantast, is er geen bezwaar tegen. Wel is het erg, wan-

neer men in het gesprek of in het geschreven en gedrukte woord talloze aan vreemde talen ontleende woorden gebruikt, die evengoed door Nederlandse kunnen worden vervangen”. De kerktaal vooral is dunkt mij hopeeloos ouderwets. Waarom hebben we het altijd over een praeses van de kerkeraad, terwijl het precies hetzelfde betekent als voorzitter? Wie weet buiten de kerk wat een scriba is? De Friezen zijn verstandig door van een „schrijver” te spreken. Ik pleit er niet voor van een „scriba” een „schrijver” te maken, ofschoon er eigenlijk niets tegen zou zijn. Maar waarom spreken we niet van een secretaris? Dat is ook een vreemd woord, maar dat wordt tenminste door elke Nederlander verstaan.

Maar om tot deze pocket terug te keren, het is ontstellend te zien, hoeveel vreemde woorden we gebruiken. De kranten staan er vol van. Prof. Sizoo toont dit met een duidelijk voorbeeld aan. Dat dit aan de duidelijkheid ten goede komt geloof ik niet. Het duidelijkst zal voor elk mens toch altijd nog wel de moedertaal zijn. Weet u wat integratie betekent? En integreren? En integraal? Tegenwoordig komt men dat woord om de haverklap in de krant tegen. Iedereen denkt dat iedereen het wel verstaat. Wat m.i. een grote vergissing is. Met vreemde woorden heb ik vreemde dingen beleefd. Een broeder beschuldigde anderen eens van „obstructie”, wat zij terecht hem erg kwalijk namen. Later bleek, dat de gebruiker van dit woord niet precies wist wat het betekende. Waarom het dan gebruikt?

De krant doet over het algemeen weinig voor zuivering van de Nederlandse taal. Sommige krantenschrijvers schijnen er behagen in te hebben zoveel mogelijk vreemde woorden te gebruiken. Dat schijnt men mooi te vinden. Dat stáát! Het mag dan wel stáán, maar m.i. staat het niet mooi. En het komt aan de duidelijkheid vaak niet ten goede.

Op blz. 98 heeft de schrijver een „dwaze tirade” samengesteld, die zo dwaas niet is dunkt mij. Want iets dergelijks zou men echt wel ergens kunnen lezen. Daar staat: „We lezen van initiatieven en conclusies, van prerogatieven, interventies en van integratie. In ander verband vernemen we van symptomen en complexen, van incidenten, consequenties en excepties, van emotionele besprekingen door als het ware geïnspireerde redenaars, van royale toezeggingen en loyale toepassingen, van subjectieve en ook wel objectieve uitleggingen, helaas ook van corruptie en ten slotte van een tragische, gelukkig ook wel komische afloop der hele historie”. We zullen het er wel over eens zijn, dat het ook wel een beetje anders kan.

Vooraf voor hen die een beetje Grieks en Latijn kennen is het een alleraardigst boekje. Over de oorsprong van veel woorden valt hier veel te leren. Misschien doet dat niet zoveel nut, maar aardig is het wel. Eén voorbeeld. Weet u waar het woord canapé vandaan komt? Waarschijnlijk wist u het evenmin als ik. Hier volgt de inlichting van prof. Sizoo: „Er was in het gr. een woord koonoos, en dat betekende mug. Daarvan werd afgeleid koonoospeion, lat. conopeum, muggenet, een net dus dat men om zijn rustplaats hing om beveiligd te zijn tegen de muggen. Later ging dat woord over op het rustbed zelf en zo ontstond ons woord canapé, dat we natuurlijk uit het Frans hebben overgenomen”. Een register van besproken woorden volgt achterin. Al met al een zeer aardig boekje.

H. J. Jager.

INGEZONDEN

KORT PROTEST

Tegenover de beweringen van de predikanten Amelink en Borgdorff in hun artikelen „Assen 1961”, voorkomende in „Opbouw” van 28 juli en 11 aug. 1961 stel ik het volgende.

„Onze” gereformeerde hoogmoed en „onze” gereformeerde zelfgenoegzaamheid bestaan niet en hebben nooit bestaan.

Evenmin als b.v. gereformeerd overspel of gereformeerde diefstal. Natuurlijk bedoelen de schrijvers dan ook dat hoogmoed en zelfgenoegzaamheid zonden zijn die veelvuldig in geref. kring voorkomen. Zo veelvuldig en algemeen dat men ze, enigszins paradoxaal, als typisch gereformeerde zonden kan aanduiden.

Dit moet als juist worden erkend. 1)

Er bestonden in de „glorietijd” (gekenmerkt door termen als „wij calvinisten”, „onze preten-

tie”, „Colijn de leider van ons volk”, en dergelijk hoogmoedig geraaskal) mensen die de Here ootmoedig vreesden en ook in hun leven toonden ernst te maken met Zijn geboden, en daarnaast mensen die het altijd over zichzelf hadden, over onze partij, onze voormannen, onze kerk, onze principes etc. etc., maar weinig of nooit over de genade des Heren dat wij er „ook bij mochten horen”. Een kenmerk van de laatsten was ook dat, in tegenstelling met de eerstgenoemden, hun leven weinig sporen vertoonde van het kennen van de Here.

Ook nu nog zijn er deze twee soorten mensen. Maar nu de schrijvers van deze artikelen „Assen 1961” willen brandmerken als uiting van de typisch „geref.” hoogmoed en zelfgenoegzaamheid, nu mag een protest niet achterwege blijven.

De echte droefheid over deze zonden bestond al lang voor 1940. Maar door de kerkelijke upper ten werd er smadelijk om gelachen. Ze hielden niet van die zwartkijkers. Alles ging immers zo goed.

En als nu de zaak precies andersom wordt voorgesteld en geklaagd over gebrek aan droefheid dan moet ik wel vragen: gij, die nu zo aandringt op smart en inkeer, hebt ge deze aansporing dat zelf nooit gehoord? Gij, die anderen leert, leert gij uzelf niet?

Want wie zijn het vooral die thans klacht op klacht aanheffen over deze geref. hoogmoed en zelfgenoegzaamheid? Het zijn zij die vroeger doof waren voor deze klacht en nu terug zouden willen naar de „ongedeelde kerken” van voor 1940, met alles wat er bij behoort. 2)

In het tweede artikel wordt de synode verweten o.a. lichtvaardig oordelen. De balk in eigen oog verwaarlozen en de splinter bij de broeder verwijderen. Bekering eisen van de synodalen en daarin handelen in tegenspraak met de wil des Heren. Kortom, de gestalte van Jezus Christus is niet zichtbaar en de stem van de Goede Herder niet hoorbaar in de handelingen der synode.

Deze voorstelling van zaken is zelf niet in overeenstemming met het Evangelie waarop de schrijvers zich beroepen. Matth. 7 : 1—5.

De synode heeft een beperkte taak. De synode moet geen herdertje spelen, dat wil de Goede Herder zelf niet. Hij heeft herderters over Zijn kudde aangesteld. Dienaars des Woords en ouderlingen. 3)

Daarom moet een synode zich houden bij de zaken die tot haar terrein en competentie behoren.

De schrijvers zeggen het echt niet zo belangrijk te vinden wat de synode besloot. Alleen omdat de „stem van Christus” in de argumentatie van de synode niet doorklinkt volgens de schrijvers, schrijven zij.

Deze stem zou dan de „solidariteit der schuld” moeten vertolken.

Tegenover deze bewering houdt de synode terecht vast aan de zaaksgerechtigheid der vrijmaking. 4) Als men deze loslaat en vervangt door een belijdenis van solidariteit in de schuld van het verleden die ik niet ontken, en ook de synode niet, dan is samenspreking een overbodige zaak en hereniging heden gebiedende eis des Heren.

De opvatting dat de synode redeneert vanuit een methode die de feiten tot norm verheft, waarbij het niet geoorloofd zou zijn de vrijmaking en wat daaraan voorafging aan de Schriften te toetsen, is onwaar. 5) Het gaat om de vraag of deze synode recht en reden had om dit te doen. De synodale broeders vragen niet om een verdediging van de vrijmaking. De afgevaardigden van hen hadden een andere opdracht. 6)

De slotzin van het tweede artikel kan ik onderschrijven. Alleen maar, wat ik persoonlijk tot nu toe heb ondervonden van hen wie het standpunt van deze schrijvers delen en de samenspreking eisen (ja, eisen) is hiermee niet in overeenstemming. En ik weet dat deze ervaring niet alleen de mijne is. 7)

G. Brouwer, Hattem.

Antwoord.

Voor het gemak hebben wij in het schrijven van br Brouwer maar enkele cijfers gezet, hoewel we dit geen elegante methode vinden. Maar het spaart ruimte.

- 1) Hierin begrijpen we elkaar dus goed.
- 2) Maar dit verstaan we niet. U protesteert tegen ons artikel. Als U dus vraagt: „Wie zijn het vooral die thans klacht op klacht aanheffen over deze geref. hoogmoed en zelfgenoegzaamheid? ... dan is het antwoord: dat zijn in dit geval ds Amelink en ds Borgdorff. Als U anderen bedoelt is het niet duidelijk waarom het aan ons adres wordt gezegd. Maar of wij vroeger doof waren voor deze klacht doet voor U weinig ter zake. Het gaat over de juistheid. Dat wij „nu terug zouden willen naar de „ongedeelde kerken” van voor 1940 met alles wat erbij behoort” ontkennen wij. Waar haalt U dat vandaan? Niet uit ons schrijven immers.
- 3) Met Uw opinie over de beperkte taak van een synode zijn we het eens. Maar als een synode iets zegt met een beroep op de Schrift dan moet daarin toch wel de stem van de Goede Herder gehoord worden.

- 4) De synode heeft terecht vastgehouden aan de zaaksgerechtigheid van de Vrijmaking. Evenals de schrijvers van de artikelen, waartegen U protesteert.
 - 5) Hier kunnen we — om niet te lang van stof te worden — alleen maar zeggen: leest U de rapporten en de besluiten nog eens.
 - 6) Wij moeten niet doen, alsof wij met handen en voeten gebonden waren aan wat Utrecht-1959 vroeg. Dat is een rare en nare nare om de „de synodale broeders” serieus te nemen. Bovendien — uit eigen kerken was het verzoek bij de synode ingekomen om een eigen initiatief te nemen. Moest dit verzoek niet serieus genomen worden?
 - 7) Uw laatste zinnen vinden wij onzakelijk. Het lijkt erop dat U bepaalde mensen op het oog hebt, die U niet noemt. Of bedoelt U ons? Dan moet U dat maar zeggen ook. Zo maakt het een onplezierige indruk.
- Overigens hebt U de artikelen geheel misverstaan als U daarin een pleidooi hebt gelezen voor samenspreking. Dat was bepaald niet de bedoeling. Wij menen dat U ons hierin misverstaan hebt. Over de vraag of er samenspreking moet zijn of niet hebben we ons niet uitgelaten. De bedoeling van de artikelen is geweest duidelijk te maken dat sommige argumenten, op grond waarvan de synode dit verzoek tot samenspreking heeft afgewezen, niet conform de Schrift zijn. Tevens hebben we een bepaalde gedachten-gang, die mede van invloed is geweest op het nemen van deze beslissing aangewezen en aangetoond dat ze niet juist is. Dat we daarin niet misgetast hebben blijkt ook wel uit Uw spreken over de kerken van voor 1940. Waarom juist dit jaartal en niet 1943/44?

Langerak (Z.H.)
Baarn

Amelink.
Borgdorff.

PERSSCHOUW

„Lastige jongens”

In „De Volkskrant” van donderdag 10 aug. vergastte Godfried Bomans zijn lezers op de volgende wijsheid, die hij hen onder de titel „Lastige jongens” opdiende.

De hervormde gemeente Scheveningen had een predikant nodig. De kerkeraad kwam bij elkaar om zich de binnengekomen sollicitaties te laten voorlezen. Daaronder was er een van een vreemde sinjeur.

De man schreef, dat hij al boven de vijftig was en het in geen gemeente langer dan drie jaar had uitgehouden. Hij maakte vaak ruzie en hij had al verschillende malen in de gevangenis gezeten. Ook zijn gezondheid was niet al te best. Met de kerkelijke overheid kon hij slecht overweg. Een paar van die kopstukken hadden hem zelfs voor de rechter gedaagd of persoonlijk afgeranseld. Administratief was hij niet veel waard, maar hij kon nogal aardig met de pen overweg. Ook was hij recht in de leer en als predikant niet op zijn mondje gevallen. Daar stond echter tegenover, dat zijn geheugen hem soms in de steek liet, hij vergat wel eens wie hij gedoopt had. Toch hoopte hij, dat men hem zou kunnen gebruiken en hij beloofde zijn uiterste best te doen. Een klein salaris was geen bezwaar: met handenarbeid kon hij wel een centje bijverdienen, hij was nogal handig in het repareren van grondzeilen en kampeertenten. Met de meeste hoogachting.

De heren van de kerkeraad achtten deze sollicitant volkomen ongeschikt, ze begrepen zelfs niet hoe de man het in zijn hoofd kon halen. dat hij nog een schijn van kans had. Na de voorlezing vroegen ze nog even, wie de snoeshaan was. Het bleek... de apostel Paulus te zijn! Een der ouderlingen, die de Handelingen en de Brieven goed kende, had een grap uitgehaald om zijn medebroeders op de proef te stellen.

Deze recente gebeurtenis, die de vorige week uit de Scheveningse Kerkbode in deze kolommen werd overgenomen is, behalve hoogst vermakelijk, ook uiterst leerzaam. Zij bewijst, dat de lastige jongens in de Kerk wel gehoor vinden als ze eenmaal dood, begraven en gecanoniseerd zijn, maar tijdens hun leven beschouwd worden als onmogelijke mensen, die zelfs voor Scheveningen niet in aanmerking komen. Zij worden niet gezien als heelmesters, zij leggen slechts de kwetsuren bloot. Zij doen alleen pijn. **Het is de tijd, die de wonden heelt.** Zo mag men gerust schrijven over de mistoestanden in de Kerk tijdens de Borgia's. Dat is verleden. Men is dan kerkhistoricus. Maar wee degene, die een mond durft open te doen over de ontstellende ontdekking, dat bij de dood van kardinaal Canali plotseling 48 vacatures openkwamen, waarvan 21 op sleutelposities in het bestuur van de Kerk! Dat een grijsaard van 87 jaar een aantal posten te vervullen heeft, die door vijftig capabele geestelijken in de kracht van hun jaren nauwelijks te bemannen zijn, wijst natuurlijk op een schrikbarend defect in samenstelling en werkwijze der Romeinse Curie. Ieder weet dit. Men legge echter niet de vinger op die wonde. Men wachte rustig,

tot dit historie is. Want kardinaal Canali is nog geen week dood. Over een eeuw zal misschien een Ranke of Pastoor het litteken mogen aanwijzen. Want dan is het geheeld. Maar dan is het tevens te laat.

Een der leerstukken, die een onbevangen kritiek in de weg staat, is de identificatie van Christus en de Kerk. De heer F. Nuyens heeft onlangs in „Streven” nog eens alle teksten aangehaald, die deze vereenzelving bewijzen. Wat men echter vaak vergeet, is dat de Kerk, behalve een representatie van Christus op aarde, mede een verzameling is van mensen, allen, ook de hoogste gezagsdragers, beladen met zonde en lijdend aan menselijke tekorten. Het is zeer wel mogelijk, om enerzijds de Kerk te zien in de door Nuyens zo benadrukte geloofvisie en tegelijk een open oog te hebben voor de evidente gebreken, waarin zij uit onze handen te voorschijn komt. Want het zijn mensenhanden. Wij mogen dan als in een spiegel zien, waarin het beeld van Christus reflecteert, maar de spiegel is beslagen. Er zijn gelovigen, die daar de stofdoek eens overhalen. De afgewezen sollicitant van Scheveningen was er één van.

Ook wij hebben die mensen. Nuyens verwijt hun een tekort aan geloofvisie. Waar hij, zonder namen te noemen, over recente publikaties spreekt, heeft hij vermoedelijk de heer Henri Bouchette op het oog, die onlangs in „De Linie” een drietal artikelen schreef. Iets anders is er niet verschenen. want de schoonmaakdienst van de Kerk is maar matig bezet. Deze artikelen die ten aanzien van het komende Concilie wensen naar voren brengen, die bij miljoenen katholieken leven, zijn nergens besproken. Dit eigenaardig stilzwijgen, waarover ook Michel van der Plas in „Elseviers Weekblad” zich terecht verbaasde, is door het incident te Scheveningen in het juiste licht gesteld. Wij roepen wel om leken, die durven spreken, maar als ze aan deze oproep gevolg geven, worden ze óf doodgezwegen, óf men verwijt hun een tekort aan geloofvisie. Zij worden afgewezen.

Het is blijikbaar moeielijk te begrijpen, dat deze leken bewogen kunnen zijn door een diep geloof en een oprechte liefde. Ook schijnt het moeielijk om in te zien, dat juist de leek hier de aangewezen persoon is. Evenals het een ambtenaar verboden is om in de Tweede Kamer zitting te nemen, waar kritiek op de regering zijn eigen beleid of die zijner superieuren raakt, zo valt het ook een priester zwaar om fouten te signaleren in een gemeenschap, waarin hij zelf een functie bekleedt. Het is de leek, die hier vrij kan spreken. Men luistere dan naar hem, zonder terstond zijn geloofvisie in twijfel te trekken. Hij zal hier later rekenschap van geven. Er is reden dit vonnis met enig optimisme tegemoet te zien. Hij zal worden geoordeeld door iemand, die zelf de zweep niet schroomde.

Godfried Bomans slaat een dikke spijker precies op zijn kop. Ook wat betreft de protestantse wereld. En de gereformeerde! Daarin worden heel veel mooie dingen gezegd over het „ambt der gelovigen”. Maar als dat kritisch gaat functioneren, vooral als dat publiek gebeurt is dikwijls de boot aan! Dan volgen soms zeer onfrisse dingen. De gemeenschap met de kritici wordt soms feitelijk afgebroken. Er worden lelijke dingen gezegd. De kerkelijke trouw wordt soms zelfs in twijfel getrokken. En nog veel meer! Ook is het steeds weer zo, dat men het recht van kritiek verdedigt als men zelf wil kritiseren. maar dat men dat recht maar zeer matig waardeert als men zelf object van de uitoefening daarvan wordt.

Men eist het recht van kritiek op een synode op als men zich er door verongelijkt acht — maar hoe gaat het als men zelf tot de synodale heren behoort of tot derzelve volgelingen behoort?

Men vergadert rustig als men aan zijn kritiek op synoden lucht geven wil — maar hoe gaat het als men zelf synodebesluiten maakt en ze zonder meer aanvaardt.

Men waarschuwt tegen kerkelijke leiders en men juicht als K.S. schrijft dat we geen kerkelijke leiders meer hebben omdat we Gode zij dank een kerkelijke gemeenschap geworden zijn onder ons Hoofd Jezus Christus — maar hoe gaat het als men zelf een plaats inneemt waarin men de kans krijgt om leiding te geven?

Men waarschuwt voor het opleggen van theologoumena en allerlei theologische meningen — maar hoe doet men als de eigene worden aangevallen?

Men toont tegen de hiërarchie — maar hoe doet men zelf als men een of meer kerkelijke touwtjes in handen krijgt.

Ik zeg deze dingen zonder naar één kant te kijken. Wat hier signaleerd wordt is iets dat in ons aller hart leeft. En dikwijls niet alleen in het hart.

Ik zou vooral dit will enzigen: laat men, als men van oordeel is kritiek te moeten oefenen, dat waardig doen — dat in de eerste plaats. En laat men daarbij als men bekritiseert wordt daarnaar christelijk luisteren, van welke zijde de kritiek ook moge komen — van „binnen” of van „buiten”. Want een gemeenschap hier op aarde, ook en vooral

een christelijke, kan niet gezond leven zonder kritiek.

Dat christelijk oefenen van en luisteren naar kritiek is moeielijk. Ja, want het is erg moeielijk om goed gereformeerd te zijn. Dat kan nu eenmaal niet zonder zachtmoedigheid en lankmoedigheid, het verdragen van elkander en de permanente zelfverloochening en vooral niet zonder het de minste willen zijn en het dienen-om-Christus-wil.

Over de synode van Assen

In het kerkblaadje ten dienste van de Geref. Kerk van Nieuw-Léusen schreef Ds A. P. van Dijk een artikel over het synodale besluit om geen contact te oefenen met de synode en de synodale deputaten van de gebonden kerken. Na opgemerkt te hebben dat men gezien de situatie in de gebonden kerken weinig bezwaar kon hebben tegen dat besluit als zodanig, en dat de synode niet verbiedt — wat zij ook niet kan of mag — dat plaatselijke kerken tot een contactoefening overgaan, schreef hij het volgende:

De Synode is tot haar boven weergegeven uitspraak gekomen langs een weg van „kennis-nemingen”, „constateringen”, „erkenningen”, „oordelen” en „overwegingen”. (U kunt dit alles vinden in het „Gereformeerd Kerkblad voor Overijssel en Gelderland” van 10 juni jl.). Men kan het met die uitspraak eens zijn zonder in alles die constateringen, erkenningen, oordelen en overwegingen te onderschrijven. Dit geldt nog in versterkte mate met betrekking tot de rapporten, die over deze dingen op de Synode zijn uitgebracht en tot de woorden, die door verschillende afgevaardigden ter Synode gesproken zijn.

Want inderdaad, hierop kan men in bepaalde opzichten kritiek oefenen. Iets, dat mij persoonlijk allermint goed lijkt is, wat men zou kunnen noemen het beroep op het „geloofs-oog”, op het „profetisch onderkennen” van bepaalde situaties en gebeurtenissen. Dit kan goed bedoeld zijn. Ik deel ook in veel opzichten de geloofskijk op bepaalde gebeurtenissen en omstandigheden, waarop men zich ter Synode beriep. Maar toch is dat zich beroepen op een „geloofskijk” zeer gevaarlijk.

In de eerste plaats: Wie die geloofskijk niet heeft, diens geloofs oog is gesloten. Dat is een hard oordeel. Men wekt, op zijn zachtst gezegd, de indruk, dat met zo iemand niet meer te praten valt.

Vervolgens: Men oefent zo een geestelijke druk op de mensen uit. Niemand wil graag doorgaan voor iemand, wiens geloofs oog gesloten is, voor iemand, bij wie het aan „profetisch onderkennen” van een bepaalde situatie schort. Dit werkt huichelaarlijk in de hand.

In de derde plaats: en dit bezwaar is het ingrijpendst —: krijg je zo niet een openbaring naast de openbaring Gods in de Schrift? Wij mogen ons alleen op de Schrift beroepen.

Ik geef een paar losse citaten, waarin m.i., dat zich beroepen op zijn geloofskijk uitkomt. „**Alles zit vast op de miskennis van het werk des Heren** in de dertiger en veertiger jaren”. „Hier past niet een verzoek om een gesprek in relativistische geest, **alsof de waarheid omtrent Christus' werk in de vrijmaking dispuabel gesteld kan worden**”, „... alsof in de jongste historie der Geref. Kerken **niet duidelijk 's Heren reformatie openbaar werd**...”.

„Wie zal dan, **als de Heer der Kerken ons laat zien het voortgaand hiërarchisch optreden** der Synode van de gebonden Kerken in even dezelfde geest als in 1944 toen Hij ons uitleedde uit die gemeenschap, **wie zal dan niet opmerken, dat de Here Christus kennelijk de vrijgemaakte kerken in deze vrijheid wil houden**”? „... alsof daarin (n.l. in 1 Petr. 3 : 15) enige noodzaak zou zijn uitgesproken om **wie de verlaten van ons geloof aan Gods werk in de vrijmaking willen aanbevelen** in een mondelinge toespraak, daartoe de gelegenheid zouden moeten geven. (Bedoeld is: gelegenheid zou gegeven moeten worden). De meeste van deze citaten zijn uit de ingediende rapporten. De onderstrepingen zijn van mij.

Verstaat U me goed. Ik geloof ook wel, dat we in verband met de vrijmaking mogen spreken over „reformatie” en „werk des Heren”. Maar het zich daarop **beroepen**, dat is niet goed. De Vrijmaking is geen „openbarings-gegeven”. Zij is ook geen vierde formulier van enigheid. We moeten ook over de vrijmaking spreken naar en uit de Schrift.

Iets anders wat ik betreurt in de gang van zaken op de Asser Synode is dit: Men heeft de gebonden Kerken niet onder druk gezet. Er is daarop ter Synode wel aangedrongen. Iemand zei: „Het is nodig, dat wij eens in het offensief gaan”. In deze richting wees ook een suggestie van de P.S. van Friesland. Men wilde aan de Synodale Synode een aantal vragen voorleggen.

Dit is niet gebeurd. „Als het om propaganda gaat”, zo sprak iemand, „zijn wij altijd de verliezers”. Ook kon men terecht er aan herinneren, dat de Synodale Synode tot nog toe altijd hutaain zijn voorbij gegaan wat door onze Synoden werd geschreven.

Toch vind ik het jammer, dat de Synode de

gelegenheid om de gebonden Kerken onder druk te zetten heeft laten voorbijgaan. Dit zou geen zaak van propaganda zijn. Maar mogelijk zouden de gebonden Kerken in de crisis zijn gebracht. Of in elk geval velen in de gebonden Kerken. Men had de Synodale Synode moeten pressen duidelijk te worden. Immers een van de grote grieven tegen de terzijdestelling van de Vervangingsformule is de „onduidelijkheid”, het terugnemen met de ene hand, wat men met de andere had gegeven. Dit was een staaltje van de Kerkpolitiek, die nu al 15 jaar lang het leven in de gebonden Kerken teistert. Door die Kerkpolitiek kan men wel de zaken bij elkaar houden, maar arbeid men niet achter de Kerkvergaderende Here Jezus Christus aan. Juist door die druk op de Synodale Synode uit te oefenen had onze Gaderend, dunkt mij, voor haar deel Kerkvergeaderend gearheid. Dan was ook duidelijk geworden wie nu eigenlijk waarachtige eenheid begeert en najaagt. Dan had men alle schijn van niet de waarachtige eenheid te willen vermeden. Dan was openbaar geworden: Wij willen wel.

In dit verband had men ook de toelating verzoekende afgevaardigden kunnen ontvangen, maar op **onze** voorwaarden, ter opheldering van door ons gestelde vragen. Was men daarop niet ingegaan, dan was het Synodale streven naar eenheid in zijn voosheid openbaar geworden **voor het gehele land** en alle waarachtige Christenen. Maar goed, het is niet gebeurd. Ik vind het jammer. Maar ik acht het geen ramp.

Velen in de Vrijgemaakte Kerken zijn nogal ontdaan over het besluit van de Asser Synode. In deze onsteltenis ontbreekt de nuchterheid. Men moet oog houden voor de zakelijke betekenis van de Asser uitspraak. Daar kan men 't gemakkelijk mee eens zijn. Maar sommigen hebben gemeend een vergadering te moeten beleggen om zich te beraden wat men nu heeft te doen. Gelukkig heeft prof. Jager — voorzover men uit de persberichten dit kan opmaken — tot de gewenste nuchterheid gemaand. Laten we hopen, dat men naar deze aanmaning luistert en zich niet in zijn opwinding tot onbezonden dingen laat verleiden, of in een „kettingreactie” terecht komt, waardoor men gedwongen wordt te doen wat men eigenlijk zelf niet wil. Zo belangrijk is een Synode en een Synode-uitspraak niet. Het eigenlijke van de Kerk is de voortgang van de Evangelie-prediking, de trouwe ambtelijke arbeid en het waarachtige als Christenen leven van de leden der gemeente. In deze dingen schuilt de vergaderende kracht van de Kerk door haar Here Jezus Christus.

Deze opmerkingen van Ds Van Dijk zijn de moeite van de overdenking ten volle waard. Waartoe ze dan ook hier worden doorgegeven.

De Tour is dood

Via Waarheid en Eenheid nemen we het volgende uit het Fries Dagblad over:

De „Tour” is dood I

Alle kranten zijn het er over eens: de „Tour” is dood. Hij is dit trouwens al jaren. De zaak zit zo: een paar weken voordat die Neander-talers op hun fietsen klimmen, komen ergens in een café een paar goochelers jongens bij mekaar en die spreken af, wie er dit jaar zal winnen. De renner, op wie de keus valt, krijgt het contract thuis en zet zijn handtekening. Meestal kan hij 't niet lezen en dan leest de baas van een naburig bandenbedrijf 't hem voor. Gewoonlijk kan hij ook niet schrijven, en dan zet hij een kruisje of de baas houdt zijn hand vast. In beide gevallen krijgt hij 'n cheque. Dat de brave ook niet tellen kan, is geen bezwaar: de man van het plaatselijk postkantoor neemt dit gaarne van hem over, als hij zich de volgende dag aan het loket vervoegt. Hoofdzaak is, dat hij dikke dijen heeft.

Aldus Godfried Bomans in **De Volkskrant** — en het is gemakkelijk wat hij verder schrijft:

Dijmans heeft echter ook concurrenten en onder deze dient men vooral met Kuitmans rekening te houden. Kuitmans is een klimmer en kan in de bergen lastig worden. Geen nood. Ook Kuitmans krijgt een bezoek en ook hij zet zijn kruisje. Om helemaal zeker te zijn wordt nog IJzeren Hein bezocht en krijgt ook Looze Willem een seintje. De zaak is rond. Slechts één voorwaarde blijft nog open: de jongens moeten doen alsóf. Kuitmans moet de indruk wekken alsof hij zich te barsten rijdt en Dijmans moet niettemin een banddikte vóór blijven. Het is op dit komediespel, dat de Tour gewoonlijk faalt. Voor simuleren is namelijk een zekere intelligentie nodig. En hier raken we het zwakke punt van de Ronde.

De vorige jaren ging het nog. Natuurlijk, alle kranten wisten, dat het doorgestoken kaart was, maar je kon er toch zó over schrijven, dat het net echt léék. Dit keer echter is de valse kaart duidelijk uit het spel gevallen. Men koos als Dijmans een jongen, die zelfs onder de renners als een stommeling geldt. Een dergelijke graad van imbeciliteit komt natuurlijk zelden voor, maar men had het ongeluk in Jacques Anquetil een fenomeen te treffen van hersenloosheid, dat in deze graad onmogelijk voorzien kon worden. Want wat deed Anquetil? Een paar dagen voor

de Tour begon verkondigde hij met luide stem, dat hij de eerste etappe zou winnen en daarna voortdurend vóór blijven. Met de winst van die ene dag zou hij de Tour rustig in de Gele Trui uitrijden. Met andere woorden: hij deelde de inhoud van het contract mee. Hij klapte uit de school. En precies zó is het ook uitgekomen. Het gevolg hiervan is, dat Kuitmans, IJzeren Hein en Looze Willem er voor Piet Snot bijrijden. Dat deden ze vroeger ook. Maar dit keer wéét men het.

De „Tour” is dood II

En nu doet zich het eigenaardige verschijnsel voor, dat de Tour zich handhaaft als een gebeurtenis van wereldnieuws. Radio en televisie blijven de mislukte komedie volgen en de pers reserveert er een volle pagina voor. Sommige kranten, zoals die u op het ogenblik in handen houdt, kiezen eieren voor hun geld en schakelen fijntjes over op de zogenaamde „Kleine Ronde”, die nog resten van sportiviteit bevat. De meeste dagbladen echter spelen door en een viool, waarvan de snaren al lang gesprongen zijn. Er komt geen geluid meer uit, maar de violisten zijn nu eenmaal naar Frankrijk gestuurd en het nummertje dient uitgespeeld. — zo vervolgt de heer Bomans in **De Volkskrant** en schrijft dan het slot van zijn artikel.

Het is nóg een wonder, wat ze ervan maken, en speciaal de verslagen in de Volkskrant munten uit door leesbaarheid en waarheidszin. Ook radio en televisie kunnen bezwaarlijk terug. De zendtijden zijn een maand lang voor fietsers vastgelegd en je kunt die moeilijk door buikspreekers vervangen. Dit alles is begrijpelijk. Maar de miljoenen langs de weg? Die staan daar uren in de brandende zon te wachten op die paar seconden, waarin een stel betrapte bedriegers voorbij fietst, louter om het genoeg het canaille uit te fluiten en dan weer naar huis te gaan. Ik zou ik die mensen niet. Was de zaak echt, dan begrip het nóg niet begrijpen. Ik zou een stelletje stommelingen zien, die over een paar jaar allemaal naar een hart-specialist moeten. Maar nu de hele zaak tevoren is afgesproken en bovendien door Dijmans aan de grote klok gehangen, nu staan die mensen voor aap. En ze wéten het. Wat bezielt hen?

Er blijft maar één verklaring over: hun stupiditeit is nóg dieper dan die der Kuitmannen. Een dergelijke afgrond van leegte wordt huiveringwekend en krijgt bijna het karakter van grootsheid. We raken hier aan de genialiteit van het geestloze. Stuk voor stuk hebben die mensen in wiegen gelegen, met moeders er naast, die meenden een genie te hebben voortgebracht. Ze hebben gelijk gekregen. Waarin ze zich vergisten, was de richting waarin het zich ontwikkelen zou.

Och, de kranten zullen wel blijven schrijven over de Tour — „hun volk heeft het gaarne zo”. En 't was immers al sinds eeuwen hetzelfde: mundus vult decipi, wat zoveel zeggen wil als: de wereld wil bedrogen worden. C. V.

VAN HIER EN GINDS

Jacobs stad Sukkoth gevonden

Een groep Nederlandse archeologen heeft onder leiding van dr. H. Francken de oude Bijbelse stad Sukkoth ontdekt, dicht bij Deir Allah, enkele kilometers ten westen van het dal der Jordaan. Deze stad wordt genoemd in Genesis 33 : 17, waar geschreven staat: „Maar Jakob reisde naar Sukkoth, en bouwde een huis voor zich, en maakte hutten voor zijn vee; daarom noemde hij de naam dier plaats Sukkoth (hutten)”. Men heeft bij deze opgravingen voorwerpen gevonden uit het late bronzen tijdperk, en een gedeelte van de stadsmuren. Er zijn aanwijzingen, dat de muren in 1300 voor Chr. verwoest werden.

Eenheid Lutherse kerken in de V.S.

Ds Franklin Clark Fry, president van de United Lutheran Church in de Verenigde Staten, heeft in New York meegedeeld dat een fusie is tot stand gekomen tussen de United Lutheran Church en de Augustana Lutheran Church, de Finnish Evangelical Lutheran Church of America en de American Evangelical Lutheran Church.

„Dichter bij R.K. Kerk”

De anglicaanse aartsbisschop van Canterbury, Geoffrey Fisher, heeft onlangs voor de Britse televisie verklaard dat hij er vrijwel zeker van is dat de Anglicaanse Kerk dichterbij de R.K. kerk zal komen.

„Mijn bezoek aan Rome is niet zo maar uit de lucht komen vallen. De paus heeft mij ontvangen, omdat velen in beide kerken zich ervan bewust waren dat de oude vijandige betrekkingen onjuist waren en dat er iets moest gedaan worden om deze betrekkingen te verbeteren”, aldus de aartsbisschop, die er de nadruk op legde, dat de toenadering tussen beide kerken in eerste instantie slechts kan geschieden via

rustige en openhartige gesprekken en samenwerking waar dit mogelijk is.

„In de R.K. Kerk hebben wij vrienden met wie wij nu een leerstellig gesprek voeren. Een paar jaar geleden was dit nog onmogelijk”, aldus dr. Fisher.

KERKNIEUWS

Beroepen te Sappemeer: C. Bijl te Hoek.

Aangenomen naar Hijken: kand. A. Kamer te Rotterdam.

Ds en Mevr. Van Deursen, wie 15 juli j.l. een ernstig auto-ongeluk overkomen is, zijn in zo verre hersteld dat ze uit het ziekenhuis te Dirksland konden vertrekken om thuis in Barendrecht verder te worden verpleegd. Het volledige herstel zal nog wel enige tijd vragen.

Arnhem. De Geref. Kerk van Arnhem werd door koop eigenares van de bekende Koepelkerk. Het fraaie kerkgebouw werd 30 aug. in gebruik genomen. Zondag 3 sept. zal de gemeente er D.V. voor 't eerst in vergaderen.

Cand. Ref. Church. De Cand. Ref. Church van Brampton beriep S. S. Cnossen, pred. van de American Ref. Church te Grand Rapids.

Geref. Predikanten-conferentie. De conferentie van de Vereniging van predikanten bij de Geref. kerken in Nederland wordt maandagavond 25 en dinsdag 26 september gehouden in „Ons Gebouw”, Broederweg 32 te Kampen.

Maandagavond houdt dr. J. Stellingwerff van Amstelveen een lezing over „Vincent van Gogh in domineesland” (met dia's).

Dinsdag refereert prof. dr. K. J. Popma van Utrecht over: „Wat is het gebruik van de Bijbel in de wetenschappen?”

Aftredend zijn de bestuursleden dr. H. D. v. Herksen en ds. J. P. v. d. Stoel. Het bestuur stelde de volgende dubbeltallen: ds. J. Faber, Schiedbroek-Hillegersdubbeltallen: ds. de Haan, Zuidwolde (Gr.) en ds. J. Groen, Groningen—ds. G. Hagens, Bussum.

Adressen. Maj. Ds H. J. Zwarts, Hospitaal-Legerpredikant is thans van Diepenburchstr. 28, 's-Gravenhage, tel. 070-242548; **Doesburg:** diakonie Geref. Kerk E. Stamhuis, Kraakselaan 91, Doesburg.

DE HEIDELBERGSCH E CATECHISMUS

toegelicht door Prof. Dr K. schilder

(Zondagen 1 tot en met 10)

thans in prijs gehalveerd:

De prijzen van de vier delen zijn thans: Deel I (548 blz.) f 8.—; Deel 2 (656 blz.) f 9.75! Deel 3 (516 blz.) f 8.—; Deel 4 (348 blz.) f 6.25. Totaal dus f 32.— (i.p.v. f 64.— zoals voorheen). We hopen, dat (i.p.v. voor wie de prijs tot nu toe een bezwaar was, tot aanschaf zullen kunnen overgaan. Eventueel kan in 4 maandelijks termijnen worden betaald.

Tevens nog uit voorraad leverbaar:

Prof. B. Holwerda, Begonnen hebbende van Mozes.... (vier wetensch. studies) 118 blz. Geb. van f 6.— voor f 3.—;

Idem, Een levende hoop. Prekenbundels (vrije stof). Deel I, III, V en VI (p. d. ruim 100 blz.) Geb. van f 4.40 voor f 3.40 p. d.;

W. Nieboer Sr, Opmerkingen over Genesis I. 112 blz. Geb. van f 3.25 voor f 1.25;

Ds J. P. v.d. Stoel, Om de waarachtige vrome. (Bevat het opstel „Christus in het boek Job” en vervolgens 15 volgreken over het boek Job) 239 blz. Geb. van f 5.90 voor f 2.95.

BOEKHANDEL BEN DOORNBOS

O. Kijk in 't Jatstraat 59 - Groningen

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op giroreken. 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg, Zeist, met vermelding voor „Opbouw”.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfj. - f 10.- p. j. Studenten abonnement f 6.- per jaar. Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404-2452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk